

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารสำหรับผู้สอนอิสลามศึกษาของสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย มีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.3 การพัฒนาหลักสูตร
 - 1.3.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.3.2 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.3.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.4 การนำหลักสูตรไปใช้
 - 1.5 การประเมินหลักสูตร
 - 1.5.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
 - 1.5.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร
 - 1.5.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตร
 - 1.5.4 เครื่องมือในการประเมินหลักสูตร
 - 1.5.5 ปัญหาในการประเมินหลักสูตร
2. หลักสูตรเสริม
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม
 - 2.2 หลักเกณฑ์ในการสร้างหลักสูตรเสริม
 - 2.3 รูปแบบของหลักสูตรเสริม
 - 2.4 การประเมินหลักสูตรเสริม

3. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
 - 3.1 ความสำคัญของภาษา
 - 3.2 กระบวนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
 - 3.3 วัตถุประสงค์ในการสอนภาษาไทย
 - 3.4 ขั้นตอนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
 - 3.5 บทบาทของครูในการสอนภาษาไทย
 - 3.6 แนวทางการพัฒนาทักษะทางภาษาไทย
 - 3.7 การสอนภาษาเพื่อพัฒนาทักษะ
 - 3.7.1 การจัดประสบการณ์ภาษา
 - 3.7.2 การสอนภาษาไทยตามแนวทฤษฎีสัมพันธ์
 - 3.7.3 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง
 - 3.7.4 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการพูด
 - 3.7.5 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน
 - 3.7.6 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน
 - 3.7.7 การบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในการสอนภาษาไทย
 - 3.8 การประเมินทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
 - 3.8.1 จุดประสงค์ในการประเมิน
 - 3.8.2 ประเภทของการประเมินการเรียนการสอนภาษาไทย
 - 3.8.3 ข้อพึงปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทย
 - 3.8.4 การประเมินทักษะทางภาษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม
 - 4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาไทย

1. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

“หลักสูตร” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้นิยามว่า หลักสูตร คือข้อกำหนดวิชาที่วางไว้ให้ศึกษา ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” ซึ่งแปลว่า “The Course to run” เส้นทางที่จะต้องวิ่งไป ความหมายตามพจนานุกรมของ Webster’s New World Dictionary 3rd editor หมายถึง รายวิชาทั้งหมดที่รวบรวมไว้ใช้สอนในโรงเรียน

1.1 ความหมายของหลักสูตร

ในปัจจุบันได้มีนักวิชาการให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันไป บ้างก็มีความหมายกว้าง บ้างก็มีความหมายแคบขึ้นอยู่กับมุมมอง ความคิดเห็น ประสบการณ์ของแต่ละคน ดังนี้

ธีรารัตน์ บัวศรี (2535: 4) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้นักเรียนมีลักษณะที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538: 46) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายสองนัย ความหมายในวงแคบ หลักสูตร คือวิชาที่สอน ส่วนความหมายในวงกว้าง หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียนซึ่งเป็นทั้งทางตรง และทางอ้อม

สังัด อุทรานันท์ (2532: 9) หลักสูตร หมายถึง กลุ่มรายวิชา เนื้อหาสาระ และอุปกรณ์การสอนต่างๆที่รวบรวมไว้ใช้สอนในโรงเรียน

วิชัย ต้นศิริ (2549: 216) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึงปรัชญาแนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมายเนื้อหาวิชาการ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

ทาบ (Taba, 1962: 10-11) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน

ดอลล์ (Doll, 1996: 359) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนกระบวนการสอนและการเรียนทั้งในระบบ และนอกระบบ ประกอบด้วยเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ การพัฒนาทักษะ การเปลี่ยนเจตคติ และค่านิยม ภายใต้การดูแลของสถานศึกษา

โอลิวา (Oliva, 2004: 5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีประสบการณ์

จากความหมายของหลักสูตรที่นักวิชาการ และนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้นิยามไว้พอสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง การจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Knowledge) ทักษะพิสัย (Psychomotor) และจิตพิสัย (Attitude)

บนพื้นฐานในการพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการจำเป็นไปในทิศทางที่ต้องการเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

นักพัฒนาหลักสูตรหลายท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับ องค์ประกอบของหลักสูตรที่ ตรงกันว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 4 ประการ (Taba, 1962: 214; Tyler, 1950: 69; Saylor and Alexander, 1974: 102; วิชัย วงศ์ใหญ่ 2537: 5) ได้แก่ จุดมุ่งหมาย (Objective) เนื้อหาวิชา (Contents) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) โดยในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 จุดมุ่งหมาย (Objective) หมายถึง ความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ภายหลังการใช้หลักสูตร หรือสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะให้เกิดขึ้นแก่ ผู้เรียนให้มีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ และเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้ การกำหนด จุดมุ่งหมายในแต่ละระดับจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา โดยครอบคลุมลักษณะที่สำคัญ 3 ด้านคือ ความรู้ ทักษะและ เจตคติ (Taba, 1962: 214; Tyler, 1950: 69; วิชัย วงศ์ใหญ่ 2537: 84)

1.1.2 เนื้อหาวิชา (Contents) หมายถึง สารสำคัญของความรู้ที่นำมาใช้กระตุ้น หรือเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และเกิดคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ใน จุดมุ่งหมาย เนื้อหาจะเป็นสิ่งที่กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ และเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ ไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยต้องมีหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา มีวิธีตรวจสอบคุณภาพเนื้อหา รวมถึงการจัดลำดับเนื้อหาที่ดีและเป็นระบบที่สามารถทำให้ผู้เรียนสนใจ เรียนรู้ได้ง่าย จึงจะทำให้ เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน (Taba, 1962: 214; Tyler, 1950: 69; ชำรง บัวศรี 2532: 194)

1.1.3 ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อม ตัวครูผู้สอน สถานการณ์ภายนอก เป็นปฏิกิริยาของ ผู้เรียนต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแสดงออกในรูปพฤติกรรม โดยจุดมุ่งหมายที่ระบุทั้งพฤติกรรมและ เนื้อหาเป็นจุดมุ่งหมายปลายทาง ส่วนประสบการณ์เรียนรู้ที่จัดขึ้นเป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึง จุดมุ่งหมายปลายทาง (ชมพันธุ์ คุญชร ณ อยุธยา 2540: 61) หลักในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ มีดังนี้ (Tyler, 1950: 74)

1) ควรเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตาม

จุดมุ่งหมาย

2) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรเป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน

3) ควรอยู่ในขอบข่ายความสามารถของผู้เรียน

4) ควรเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายหลายๆ อย่างได้

1.1.4 การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นได้ผลเป็นที่พึงปรารถนาจริงหรือไม่ และได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นการนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาตัดสินใจเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง หรือเลือกวิธีการใหม่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ในการประเมินผลนั้นควรพิจารณาให้ครอบคลุมมิติการประเมินความก้าวหน้าและมิติการประเมินผลลัพธ์ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2539: 2)

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารของผู้สอนอิสลามศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักสูตรดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในการสร้างจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม การเลือกเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ดังกล่าว

1.3 การพัฒนาหลักสูตร

1.3.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปนิยมใช้คำว่า Curriculum Development หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย (Objective) เนื้อหาวิชา (Contents) วิธีการสอน (Method of Teaching) วิธีการเรียนรู้ (Method of Learning) และการประเมินผล (Evaluation) หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนวิธีการได้ตามบริบทที่เหมาะสม ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor; & Alexander, 1974: 7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายที่เด่นชัดที่สุดอยู่ 2 ลักษณะ ลักษณะแรกหมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดมีขึ้นหรือกรณีที่ต้องสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิม

โอลิวา (Oliva, 1992: 26) กล่าวว่า “การพัฒนาหลักสูตร” (Curriculum Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการทำให้หลักสูตรดีขึ้นเป็นคำที่มีความหมายรวมถึงตั้งแต่การวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) และการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) บางครั้งจะใช้คำว่า การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Improvement) ในความหมายเดียวกับคำว่า การพัฒนาหลักสูตร

วิทธีรพร หล่อสุวรรณกุล (2544: 70-71) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่ามี คำศัพท์ที่ใช้อยู่หลายคำ เช่น Curriculum Development, Curriculum Improvement, Curriculum Aking, Curriculum Construction แต่โดยทั่วไปจะใช้คำว่า Curriculum Development ซึ่งหมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย (Goals) เนื้อหาวิชา (Contents) วิธีการสอน (Method of Teaching) วิธีการเรียนรู้ (Way of Learning) รวมทั้งการประเมินผลด้วย (Assessment and Evaluation) หรือจะ เปลี่ยนเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น เปลี่ยนแต่วิธีสอน วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

บุปผา เมฆศรีทองคำ (2545: 65) ได้กล่าวถึงคำว่า “การพัฒนา” เป็นคำที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Development” ซึ่งมีความหมายเด่นอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึงทำให้ดีขึ้น หรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรกหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

สุมิตรา พงศธร (2550: 3) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ว่าเป็น กระบวนการของการสร้างหลักสูตร ซึ่งคำนึงถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และแนวทางการปฏิบัติในการสร้างหลักสูตรเช่น การกำหนดทิศทาง กำหนด คณะกรรมการ การกำหนดที่ปรึกษา และกระบวนการทำงานจะเป็นอย่างไร

กล่าวโดยสรุป ความหมายการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการของการสร้างหลักสูตร อาจจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ให้สมบูรณ์ขึ้น หรือเป็นการสร้างหลักสูตรใหม่โดยไม่มีพื้นฐานของหลักสูตรเดิมอยู่เลย ในการพัฒนาหลักสูตรต้องมี จุดมุ่งหมายใหม่ที่กำหนดไว้ให้ชัดเจน โดยต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในการกำหนด จุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

1.3.2 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการจัดการศึกษาของประเทศดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคม ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรมีการดำเนินการโดยมีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้มีผู้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรหลายท่าน ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962: 12-13) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ที่สำคัญ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนแรกที่จะตัดสินใจว่าจะพัฒนาหลักสูตรอะไรให้กับผู้เรียนโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียนว่าผู้เรียนมีภูมิหลังและมีความต้องการในเรื่องอะไรอย่างไร

2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรได้อย่างชัดเจนว่าหลักสูตรที่จะพัฒนาขึ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอย่างไรบ้าง

3) การเลือกเนื้อหา เป็นการเลือกเนื้อหาสาระที่จะจัดให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ที่สอดคล้องกับตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

4) การจัดเนื้อหาสาระ เป็นการตัดสินใจว่าเนื้อหาสาระที่เลือกไว้นั้นควรจะจัดให้กับผู้เรียนในระดับชั้นใด โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียน

5) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นการตัดสินใจว่าจะจัดประสบการณ์เรียนรู้อะไรบ้างให้กับผู้เรียน และควรมีวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความเหมาะสมของผู้เรียน

7) การประเมินผล เป็นการประเมินผลผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่อย่างไรเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 174) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) การจัดเนื้อหาของหลักสูตร เป็นการจัดโครงสร้างเนื้อหาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3) การนำหลักสูตรไปใช้เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาแก้ไขให้ได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์แล้วจึงนำหลักสูตรไปใช้

4) การประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

5) การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการนำผลที่ได้จากการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรไปปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า มีขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกันมีดังนี้ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร และมีส่วนที่แตกต่างกันเป็นเพียงการเพิ่มรายละเอียดแยกย่อยออกไปเท่านั้น ตัวอย่าง เช่นจากการวิเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 77-79), สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 36), Taba (1962: 12-13), Tyler (1950: 96), Salor and Alexander (1981: 8-9) ของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ สรุปได้ว่ามีรายละเอียดขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกันและแตกต่างกันในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการและนักพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	วิชัย วงศ์ใหญ่	สัจด์ อุทรานันท์	ไทเลอร์	ทาบ	เซย์เลอร์	และอเล็ก
1. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน						
1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัย		/	/	/	/	/
1.2 สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ	/	/	/	/	/	/
จำเป็น						
1.3 ศึกษาสังคม การเมือง วัฒนธรรม	/	/	/	/	/	/
1.4 ศึกษาแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญ	/				/	/
1.5.สนทนากลุ่ม	/					
2. การพัฒนาร่างหลักสูตร						
2.1 การสร้างร่างหลักสูตร จุดมุ่งหมายเนื้อหา	/	/	/	/	/	/
สาระ การจัดประสบการณ์ การประเมินผล						
2.2 การประเมินร่างหลักสูตร	/	/	/	/	/	/
2.3 การปรับปรุงร่างหลักสูตร	/	/	/	/	/	/
2.4 การสร้างเครื่องมือวัด			/	/	/	/
3. การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบ คุณภาพ	/	/	/	/	/	/
4. การประเมินผลหลักสูตร						
4.1 การประเมินผลหลักสูตร	/	/	/	/	/	/
4.2 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร	/	/	/	/	/	/

จากตารางที่ 2.1 พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการและนักพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญหลัก 4 ขั้นตอน บางขั้นตอนมีความแตกต่างกันในขั้นตอนย่อย

จากขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอนดังกล่าว ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ดังนี้

(1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรจะมาจากแหล่งต่าง ๆ คือ ด้านสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อและแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ด้านผู้เรียน ได้แก่ ความต้องการจำเป็น ความสนใจและความสามารถและความคาดหวังถึงพฤติกรรมของผู้เรียนและข้อเสนอแนะของนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้สามารถนำมาสร้างเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราวของหลักสูตร (วิชย ดิสสระ 2535: 32)

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสามารถกระทำได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ การสอบถามการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตและการระดมความคิดทางอ้อม ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การรับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาหลักสูตรสามารถเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือใช้หลาย ๆ วิธีก็ได้

(2) การพัฒนาร่างหลักสูตร เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลพื้นฐานมาพัฒนาเป็นร่างหลักสูตรที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 โดยพิจารณาว่าจะกำหนดรูปแบบของหลักสูตรให้มีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบหลักสูตรอะไรบ้าง ซึ่งมีขั้นการพัฒนาร่างหลักสูตร 3 ขั้น คือ การสร้างร่างหลักสูตร การตรวจสอบร่างหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ซึ่งการพัฒนาร่างหลักสูตร เป็นการกำหนดร่างหลักสูตรตามองค์ประกอบหลักสูตรดังนี้

ก. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่ผ่านหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะวัตถุประสงค์ของหลักสูตรจะบอกถึงสิ่งที่มุ่งหวังจะให้เกิดแก่ผู้เรียน รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นขั้นตอนแรกและเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้น กระบวนการที่ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อให้ได้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ดี ชัดเจนและเหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญา ค่านิยมของสังคม

สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนมีความสมดุลระหว่างความรู้ ทักษะหรือระหว่าง ภาวทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (กาญจนา คุณารักษ์ 2540: 308; สุนีย์ ภูพันธ์ 2546: 180)

ข. การกำหนดโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร เป็นการกำหนดสาระ เนื้อหาในรูปกิจกรรม การกำหนดขอบเขตหรือจำนวนมากน้อยของสาระเนื้อหา รวมทั้งเวลาที่ใช้เพื่อให้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยการกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม

ค. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง นักเรียนและเพื่อนภายนอก ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียน ได้สัมผัส การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียน ได้มี การแสดงออกหรือการแสดงพฤติกรรม (อำนาจ จันทร์แป้น 2532: 57) และเป็นการกำหนดกิจกรรม การเรียนการสอนที่จะนำผู้เรียน ไปสู่วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม โดยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตรเสริมและโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม

ง. สื่อการเรียนรู้ เป็นการกำหนดสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสม กับระดับวัยของผู้เรียน โดยการกำหนดสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรม การเรียนรู้

จ. การประเมินผล เป็นการกำหนดกระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อ ชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้นั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็ข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป

(3) การทดลองใช้หลักสูตร ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของขั้นตอน การพัฒนาหลักสูตรในการที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการนำวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้และการ ประเมินผู้เรียนที่คัดสรรผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญมาอย่างดีแล้วไปใช้ในการจัดการ เรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ซึ่งการนำหลักสูตรทดลองไปใช้ประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้ (สงัด อุทรานันท์ 2532: 36; วิชัย วงษ์ใหญ่ 2541: 77-79)

ก. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การทำวัสดุหลักสูตรได้แก่ เอกสารหลักสูตร และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการเรียนรู้

ข. ผู้บริหารจัดการเตรียมสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ได้แก่

บุคลากร มีการอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำหลักสูตรไปใช้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

วัสดุหลักสูตรและบริกรต่าง ๆ ได้แก่ อุปกรณ์การสอน สื่อการเรียนรู้ รวมทั้งงบประมาณในการบริหารหลักสูตร

วิธีการสอน เป็นหน้าที่ของครูในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้การเรียนรู้การสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประเมินผล โดยแบ่งเป็นการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และการประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

การนำหลักสูตรไปทดลองใช้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ ที่จะต้องมีการวางแผนเตรียมการเป็นอย่างดี และต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งจากผู้บริหาร นักวิชาการ ครูผู้สอนและนักเรียน ตั้งแต่เริ่มใช้หลักสูตรไปจนถึงสิ้นสุดการดำเนินการตามหลักสูตร ดังนั้น ในขั้นตอนนี้จึงจำเป็นต้องเตรียมการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยการดำเนินการเตรียมความพร้อมทั้งด้านเอกสารหลักสูตร อุปกรณ์การสอนที่จำเป็น บุคลากรที่จะทำการทดลองใช้หลักสูตรที่สร้างขึ้นและประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

(4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินผลหลักสูตร หลังการทดลองใช้หลักสูตรเพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้ได้หลักสูตรที่มีความสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริงต่อไป ซึ่งการประเมินผลหลักสูตรก็คือ กระบวนการของการกำหนด รวบรวมและประมวลข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ (Ornstein; & Hunkins; 1988: 326)

จากขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน เพื่อให้มีความละเอียดในการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกขั้นตอนการประเมินหลักสูตรฉบับร่างออกจากขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริม เพื่อให้มีความชัดเจนขึ้น สรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่จะนำมากำหนดเป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรเสริมในการวิจัยครั้งนี้ 5 ขั้นตอนได้ดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการจำเป็น เป็นการจัดการเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร

2) การพัฒนาร่างหลักสูตรเสริม เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลพื้นฐานพัฒนาเป็นโครงร่างหลักสูตร ที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 โดยพิจารณาว่าจะกำหนดรูปแบบของหลักสูตรให้มีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบหลักสูตรอะไร และจัดทำร่างหลักสูตรตามองค์ประกอบของหลักสูตรตามที่กำหนด

3) ประเมินหลักสูตรฉบับร่าง จากขั้นตอนที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินและให้ข้อเสนอแนะ

4) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับร่าง หลังจากที่ยุทธศาสตร์พิจารณาให้ข้อเสนอแนะในขั้นตอนที่ 3 นำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

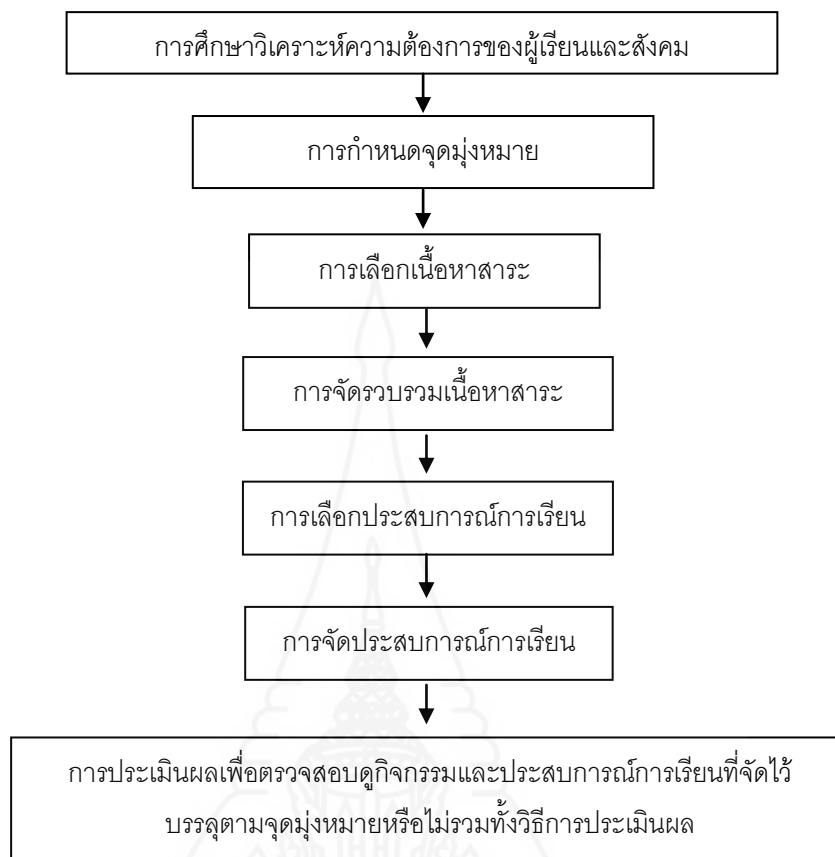
5) การทดลองใช้หลักสูตรเสริม เป็นขั้นที่นำหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 4 ไปทดลองใช้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และประเมินผลพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการนำหลักสูตรไปใช้จริง

1.3.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1962: 12) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ ทาบ (The Taba Model: Grass- roots Rationale) โดยมีความเชื่อว่าหลักสูตรควรออกแบบและกำหนดโดยผู้สอนมากกว่าที่จะกำหนดโดยเจ้าหน้าที่ระดับสูง ทาบกล่าวถึงลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและสังคม (Diagnosis of Needs)
- 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Formation of Content)
- 3) การเลือกเนื้อหา (Selection Of Content)
- 4) การจัดระบบเนื้อหา (Organization of Content)
- 5) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences)
- 6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences)
- 7) การประเมินผลเพื่อตรวจสอบคู่มือและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดไว้ว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ รวมทั้งวิธีการประเมินผล (Determination of what to evaluate and of the way and means of doing it)

สรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ (Taba, 1962)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 16-17) ได้เสนอแนวคิดรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบ(System)ที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้และระบบการประเมินหลักสูตร แต่ละระบบประกอบด้วยขั้นตอนย่อยต่าง ๆ ดังนี้

1) ระบบการร่างหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สิ่งที่กำหนดหลักสูตร คือการเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อาจเริ่มจากทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ต้องการทราบสภาพความต้องการของสังคมในด้านการศึกษา ต้องการทราบการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคม และความต้องการทางการศึกษาในอนาคต การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตร ประกอบด้วยสิ่งกำหนดทางวิชาการ สิ่งกำหนดทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจและสิ่งกำหนดทางการเมือง

ขั้นที่ 2 รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดหลักสูตร แล้วจึงตัดสินใจกำหนดรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการ หรือ หลักสูตรแบบแกนวิชา เป็นต้น รูปแบบหลักสูตรประกอบด้วย โครงสร้าง และองค์ประกอบ หลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวม และมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรอาจใช้วิธีการ ประชุมสัมมนา หรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณา การทดลองใช้หลักสูตรแบบนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจน อันจะเป็นการทำให้การปรับแก้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2) ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การขออนุมัติหลักสูตรเป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้ว เสนอหน่วยงานบังคับบัญชา เพื่อให้เห็นชอบสั่งการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร วัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุน อาคารสถานที่ ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน การประเมินผล และติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 3 ดำเนินการใช้หลักสูตร หรือบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ว่าเป็นศาสตร์นั้น หมายถึง การวางแผนใช้อย่างเป็นระบบและใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลปะนั้น หมายถึง ผู้ใช้ในที่นี้ รวมทั้งผู้บริหารและผู้สอนจะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ดังที่กล่าวว่า หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเพียงใด ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมาย และไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง

3) ระบบการประเมินหลักสูตรเป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตร มีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมินหลักสูตรใน ส่วนใดมาก เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ประเมิน

การสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา และ ประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชน เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยใช้เครื่องมือ และวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูล

ขั้นที่ 4 การรายงานข้อมูลเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว โดยใช้การตีความอธิบาย สรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้นเพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

ภาพที่ 2.2 แสดงการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535)

ในการพัฒนาหลักสูตรผู้วิจัยได้นำแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโดยการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนของ ทาบา (1962) และแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร เชิงระบบของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมโดยออกแบบและกำหนดจากผู้สอนและดำเนินการตามขั้นตอนขั้นตอนโดยการเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและสังคม นำมากำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน การเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนและตรงตามจุดมุ่งหมาย การจัดระบบเนื้อหา เริ่มการเรียนรู้จากง่ายไปสู่ยาก การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาโดยเฉพาะการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการฝึกทักษะและบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน และการประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดไว้ว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่รวมทั้งวิธีการประเมินผล และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบได้แก่ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบครบทั้งสามระบบ

1.4 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตร ได้มีผู้ให้แนวคิดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532: 60) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ การจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

แรมสมร อยู่สถาพร (2543: 245) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้หรือการใช้หลักสูตร หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปใช้ในโรงเรียนหรือสถาบัน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 221) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการนำอุดมการณ์ จุดหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา และประสบการณ์เรียนรู้ที่คัดสรรอย่างดีแล้วไปสู่ผู้เรียน

จากแนวคิดในการนำหลักสูตรไปใช้ดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมามีผลไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ มีการดำเนินการเตรียมผู้ให้หลักสูตร ได้แก่ ผู้เรียนและผู้สอน บุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละแห่ง

1.4.1 แนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้

แนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้สรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

(สัจ จุฬารักษ์ 2532 และสุณีย์ ภูพันธ์ 2546)

1) **ขั้นเตรียมการใช้หลักสูตร** เป็นขั้นตอนก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้จริงในโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

(1) **การตรวจสอบลักษณะหลักฐาน** เป็นการตรวจสอบความชัดเจนของหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ อาทิเช่น ความกระชับชัดเจนของคำชี้แจง คำอธิบายสาระสำคัญ และแนวปฏิบัติ ความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร รวมทั้งรายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏในหลักสูตร

(2) **การวางแผน และทำโครงการศึกษานำร่อง** เป็นขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพความเป็นไปได้ของหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ปฏิบัติจริง โดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับโรงเรียนนำร่อง

(3) **การประเมินโครงการศึกษานำร่อง** เป็นขั้นตอนประเมินผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับโรงเรียนนำร่อง พร้อมนำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(4) **การประชาสัมพันธ์หลักสูตร** เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรที่จะนำไปใช้ อาทิเช่น ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งวิธีการประชาสัมพันธ์ทำได้หลายรูปแบบ เช่น การออกเอกสารสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน การประชุม สัมมนา เป็นต้น

(5) **การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง** เป็นขั้นตอนการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรที่จะนำไปใช้กับครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรโดยตรง

2) **ขั้นดำเนินการใช้หลักสูตร** ในขั้นนี้ประกอบด้วยงานหลักที่สำคัญ

3 ลักษณะคือ

(1) **การบริหารและบริการหลักสูตรในระดับโรงเรียน** ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของคณะผู้บริหารโรงเรียน มีหน้าที่ในการบริหารและบริการดังนี้

ก. **การจัดครูเข้าสอน** ควรคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและประสบการณ์ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคน เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรมากที่สุด

ข. การจัดบริการวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนรวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

(2) การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน มีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

ก. การปรับปรุงหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทกว้างขึ้นเพื่อใช้กับประชากรโดยส่วนรวมของประเทศ เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในท้องถิ่น ครูและผู้บริหารสถานศึกษาควรได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นซึ่งอาจจะจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นประเภทรายวิชาเพิ่มเติม หรือสอดแทรกในหลักสูตรแกนกลางก็ได้

ข. การจัดทำแผนการเรียนรู้ เป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้จริง ในแผนการเรียนรู้มีรายละเอียดของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลอย่างชัดเจน และสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ค. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้สู่ภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง

ง. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนที่จะได้ข้อมูลย้อนกลับมาให้เห็นถึงพัฒนาการ และความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าบรรลุตามจุดประสงค์ของการสอน และความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่

(3) การสนับสนุน และส่งเสริมการใช้หลักสูตร เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุน และส่งเสริมการใช้หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

ก. การอบรมให้ความรู้กับครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องระหว่างการใช้หลักสูตร เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

ข. การจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาหลักสูตร

ค. ปรับปรุงอาคารสถานที่ และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

ง. จัดตั้งศูนย์วิชาการ เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3) ขั้นตอนติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร ในระบบการนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นการประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของระบบ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในโอกาสต่อไป ซึ่งในขั้นตอนติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

(1) การนิเทศ และติดตามการใช้หลักสูตรในโรงเรียน สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 268-269) กล่าวว่า การนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตร หน่วยงานจากส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรควรจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าดำเนินการได้ถูกต้องหรือไม่มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง สำหรับหน่วยงานในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับโรงเรียนอาจดำเนินการให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรให้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง และที่สำคัญของการนิเทศ คือ การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ มิใช่คอยตรวจสอบ หรือจับผิด โดยลักษณะเช่นนี้ ผู้นิเทศ จำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย และร่วมมือกัน

(2) การติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องดำเนินการประเมินผลในทุกๆด้านที่จำเป็น เช่น การประเมินเกี่ยวกับการเตรียมการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรในห้องเรียน และด้านความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเทคนิคและวิธีการที่ใช้ในการประเมินผล อาจใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบใดแบบหนึ่งก็ได้ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการประเมิน อาทิเช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเติร์ก เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการใช้หลักสูตร โดยการเตรียมผู้เรียนและผู้สอน ขั้นดำเนินการใช้หลักสูตร ดำเนินการโดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และขั้นติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

1.5 การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้ายและสำคัญมากขั้นตอนหนึ่งเป็นเสมือนการตัดสินผลการพัฒนาหลักสูตรว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมีคุณภาพหรือไม่อย่างไรเมื่อได้นำไปใช้ จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ต้องกระทำด้วยความรอบคอบ เป็นระบบ ต้องมีการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ตลอดจนมีเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินที่มีคุณภาพ

1.5.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540: 56) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การรวบรวม และศึกษาข้อมูล รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบหลักสูตรว่ามีข้อดี จุดอ่อนในเรื่องใด รวมทั้งผลการใช้หลักสูตร และตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่า บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2545: 127 - 128) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหา คำตอบว่าหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใดโดยมีการวัด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายองค์ประกอบได้แก่

- 1) วิเคราะห์จากตัวหลักสูตรโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์การจัดเนื้อหาวิชา ความครบถ้วน ความทันสมัย การจัดลำดับการเรียนรู้
- 2) วิเคราะห์จากการเตรียมความพร้อม เพื่อส่งเสริมการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาจากเอกสารประกอบหลักสูตร คู่มือผู้เรียน และคู่มือผู้สอน
- 3) วิเคราะห์จากกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจากการบริหารหลักสูตร การจัดชุดวิชา การจัดผู้สอน การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ และการพัฒนาการวัดและประเมินผล
- 4) วิเคราะห์จากผลสัมฤทธิ์ผลการเรียนของผู้เรียน โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถของผู้เรียน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 249) การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการในการพิจารณาคัดสินคุณค่าของหลักสูตร ว่าหลักสูตรนั้น ๆ มีประสิทธิภาพแค่ไหน เมื่อนำไปใช้แล้วบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรที่ต้องแก้ไขเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่าต่อไป

ทักแมน (Tuckman, 1985: 3, 10) ได้ให้ความหมาย การประเมินการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร (Instructional program Evaluation) ว่าเป็นการเตรียมเครื่องมือหรือวิธีการเพื่อพิจารณาว่าหลักสูตรบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ซึ่งมักจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับ (Achieved Outcome) กับสิ่งที่คาดหวัง โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ผลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติการของหลักสูตรให้ดีขึ้นโดยเทียบกับเป้าหมายหลักสูตรที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินสรุปผล (Summative Evaluation) เป็นการแสดงให้เห็นผลที่ได้รับเมื่อเทียบกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินภายหลังการใช้หลักสูตร (Ex Post Factor Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อประเมินว่าหลักสูตรให้ผลผลิตเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการศึกษาตามระยะยาว

กล่าวโดยสรุปการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพ มีจุดดี จุดด้อยอย่างไร โดยพิจารณาตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพื่อนำผลการประเมินหลักสูตรมาพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น มีการประเมินขั้นตอนในการประเมิน 3 ขั้นตอนได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) การประเมินสรุปผล (Summative Evaluation) และการประเมินภายหลังการใช้หลักสูตร (Ex Post Factor Evaluation) ในการประเมินต้องประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และมีเครื่องมือ (Assessment Tools) ในการประเมินที่มีคุณภาพ

1.5.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 217) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่มี 2 ประการคือ

1) การประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร คือการประเมินในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะๆ ในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรแล้วนำผลจากการวัด มาประเมินว่าแต่ละขั้นตอนของหลักสูตร มีความเหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้ดีเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรในการที่จะปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตร ได้ถูกต้องก่อนที่จะนำไปใช้จริงต่อไป

2) การประเมินเพื่อสรุปผล คือการประเมินว่าคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียน ของสังคมเพียงใด ควรจะใช้ได้ต่อไปหรือควรจะยกเลิกทั้งหมด หรืออาจจะยกเลิกเพียงบางส่วน และควรปรับแก้ในส่วนใด

ถัดจากวัลย์ เพชรโรจน์ (2545: 128) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร โดยพิจารณาว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นตอบสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด

2) เพื่อตัดสินใจ การวางโครงสร้างและรูปแบบหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงาน การสอนตามหลักสูตร การบริหารวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้โดยพิจารณาว่าเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

3) เพื่อวัดผลผลิต คือ พิจารณาว่าผู้เรียนตามหลักสูตรนั้นมีคุณภาพอย่างไร ตรงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้หรือไม่

4) เพื่อหาความต้องการที่จำเป็น เพื่อเลือกแนวทางการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม สถาบัน โดยประเมินเพื่อให้ได้ทางเลือกก่อนจะมีตัวหลักสูตร

5) เพื่อหาความเป็นไปได้เพื่อนำหลักสูตรไปใช้ โดยประเมินระหว่างใช้ และใช้หลักสูตรเสร็จแล้ว

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540: 58 – 61) กล่าวว่าในการประเมินหลักสูตรสามารถทำได้ 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฉบับร่าง ก่อนนำไปใช้จริง การประเมินหลักสูตรระยะนี้มีขั้นตอนดังนี้

1) การกำหนดจุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตร ในด้านเอกสารหลักสูตร ด้านระบบการบริหารจัดการ ด้านความพร้อมของทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และ วัสดุหลักสูตร) ด้านผลผลิตของหลักสูตรและด้านคุณค่าของหลักสูตร

2) การวางแผนดำเนินการ เป็นขั้นตอนการวางแผนการประเมินในแต่ละด้านว่าจะประเมินอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

3) การทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่าง นำหลักสูตรฉบับร่างไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มทดลองขนาดต่าง ๆ

4) การประเมินผลจากการทดลองใช้ นำผลมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

ระยะที่ 2 การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร หมายถึง การประเมินหลักสูตรเพื่อให้เกิดความกระจ่าง ความชัดเจนของการใช้หลักสูตรในด้านระบบการบริหารจัดการหลักสูตร การนิเทศ กำกับ ดูแล และกระบวนการจัดการเรียนการสอน การประเมินหลักสูตรระยะนี้จะได้ข้อมูลที่กว้างและลึก เพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรได้ประการหนึ่ง การประเมินการเรียนการสอนจะรวมอยู่ในส่วนนี้ของการประเมินหลักสูตรด้วย

ระยะที่ 3 การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตรครบวงจรเป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ หลังจากมีการใช้หลักสูตรครบกระบวนการเรียบร้อยแล้ว เช่น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ปี หลังจากใช้หลักสูตรครบ 3 ปี แล้วจึงทำการประเมิน ซึ่งการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ มีการประเมินองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสาร ตำรา คู่มือครู แบบเรียนแบบฝึก บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ผู้บริหาร ครู นักเรียน ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญ สภาพการใช้หลักสูตร ด้านการบริหารจัดการกระบวนการจัดการเรียนการสอน การนิเทศกำกับดูแลการประเมินการเรียนการสอน รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่จำเป็นจะเป็นตัวบ่งชี้การอธิบายคุณภาพของผลผลิต

1.5.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตร

รูปแบบในการประเมินหลักสูตรมีหลายรูปแบบแตกต่างกันในกระบวนการและองค์ประกอบขึ้นอยู่กับว่าใครต้องการประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบใดที่เหมาะสมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ นักวิชาการพัฒนาหลักสูตรหลายท่านได้เสนอรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของสมิธ (Smith, 1994) และแนวคิดของวอร์เรน และแซนเดอร์ (Worthen. and Sanders, 1973) แบ่งเป็น 3 รูปแบบดังนี้

(1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรโดยอิงจุดประสงค์ (Objective – Oriented Approaches) เป็นรูปแบบที่อาศัยจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์เป็นหลักในการประเมินคุณค่าด้วยการตัดสินใจว่า การจัดหลักสูตรนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond) ดังนี้

ก. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

ราล์ฟ ดับเบิลยู ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ได้เสนอรูปแบบการประเมินทางการศึกษาซึ่งได้รับความนิยมมากตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน โดยไทเลอร์ ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการเปรียบเทียบข้อมูลจากการปฏิบัติงานของผู้เรียนกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ในการประเมินหลักสูตรยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก เป็นการเปรียบเทียบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่โดยศึกษาจาก 3 องค์ประกอบที่สำคัญคือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L

Hammond) โรเบิร์ต แฮมมอนด์ (Robert Hammonad) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตร ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในมิติทั้ง 3 ได้แก่ มิติด้านการเรียนการสอน มิติด้านสถาบัน และมิติด้านพฤติกรรม ในการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ เริ่มด้วยการประเมินหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ควรจะเริ่มต้นที่วิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร และจำกัดระดับชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดตัวแปรในมิติการสอน และมิติสถาบันให้

ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยระบุพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงว่าประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดเงื่อนไขของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และเกณฑ์ของพฤติกรรมที่บอกให้รู้ว่าคุณนักเรียนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์มากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ผลภายในองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แท้จริงที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 พิจารณาส่งที่ควรเปลี่ยนแปลงปรับปรุง

2) รูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (The Stake's Congruence Contingency Model ดังนี้

(1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (The Stake's Congruence Contingency Model) สเตคให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นการบรรยาย หรือตัดสินคุณค่าของหลักสูตร เน้นเรื่องการบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมิน จุดมุ่งหมายที่จะประเมินผลหลักสูตรโดยการประเมินส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ ส่วน ไม่เพียงแต่จะพิจารณาเฉพาะผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรเท่านั้น ควรมีการพิจารณาข้อมูลเพื่อประเมินผลหลักสูตร 3 ด้าน คือ

ก. ด้านสิ่งที่มีมาก่อน หรือสภาพก่อนเริ่มโครงการ (Antecedent) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตร และเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ได้แก่ บุคลิกและนิสัยของนักเรียน บุคลิกและนิสัยของครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน ลักษณะของชุมชน

ข. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Instructional Process or Transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่มีการเรียนการสอน ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู ครูกับผู้ปกครอง เป็นขั้นของการใช้หลักสูตรประกอบด้วย การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลาการลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยายภาพของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ค. ด้านผลผลิต หรือผลที่ได้รับจากโครงการ (Outcomes) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะของนักเรียน ทักษะของนักเรียนผลที่เกิดขึ้นกับครู ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

3) รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Malcolm Provus) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) ดังนี้

ก. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus' Discrepancy Evaluation Model) โพรวัส ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งเรียกว่า การประเมินผลความแตกต่างหรือการประเมินผลความไม่สอดคล้อง ซึ่งจะประเมินหลักสูตรทั้งหมด 5 ส่วน คือ การออกแบบ (Design) ทรัพยากรหรือสิ่งที่เริ่มตั้งไว้เมื่อใช้หลักสูตร (Installation) กระบวนการ (Process) ผลผลิตของหลักสูตร (Products) และค่าใช้จ่ายหรือผลตอบแทน (Cost)

โดยแต่ละส่วนจะมีขั้นตอนการประเมินเหมือนกัน 5 ขั้นตอนดังนี้
ขั้นที่ 1 ผู้ประเมินจะต้องกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (Standards = S) ของสิ่งที่ต้องการวัดก่อน เช่น มาตรฐานด้านเนื้อหา เป็นต้น ขั้นที่ 2 ผู้ประเมินต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานจริงของสิ่งที่ต้องการวัด (Performance = P) ขั้นที่ 3 ผู้ประเมินนำข้อมูลที่รวบรวมได้ในขั้นที่ 2 มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 (Compare = C) ขั้นที่ 4 ผู้ประเมินศึกษาความแตกต่าง หรือความไม่สอดคล้องระหว่างผลการปฏิบัติงานจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน (Discrepancy = D) และขั้นที่ 5 ผู้ประเมินส่งผลการประเมินไปให้ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้อง

แบบการประเมินผลหลักสูตรของโพรวัสนี้ นับว่าสะดวกแก่ผู้ประเมินหลายประเภท และเป็นกระบวนการที่ส่งให้เห็นถึงผู้บริหารจะตัดสินใจ จะใช้หรือไม่ หรือจะปรับปรุงเพิ่มเติม

ข. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam)

การประเมินของสตัฟเฟิลบีม หรือที่เรียกว่า CIPP Model มีส่วนประกอบเป็น Context, Input, Process, Product พิจารณาเห็นว่าจุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตร คือ การรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ถ้าได้อาศัยการวิเคราะห์ระบบมาช่วยจะทำให้การประเมินมีความชัดเจนขึ้น รูปแบบการประเมินซิปป์ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

1. การประเมินภาวะแวดล้อมทั่ว ๆ ไป หมายถึงสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทั่ว ๆ ไป ที่จะเป็นตัวการสำคัญในการโน้มน้าการศึกษา เพราะสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำกับ และมีอิทธิพลต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นเสมอ การประเมินภาวะแวดล้อมนั้น จะทำให้ทราบทิศทาง และช่วยในการกำหนดจุดมุ่งหมาย

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือการศึกษาองค์ประกอบที่จะนำเข้าไปสู่ระบบ หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน เช่น นักเรียน ได้แก่ สถิติปัญหา ร่างกาย อารมณ์ ทักษะ และสภาพแวดล้อมทางครอบครัวด้านอื่น ๆ ก่อนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน นอกจากตัวผู้เรียนแล้วยังมีตัวครู งบประมาณ ซึ่งสามารถแยกรายละเอียดได้อีกมากมาย ผู้ประเมินจะต้องกำหนดว่าจะประเมินเรื่องใดควรมีกรอบการประเมินที่ชัดเจน

3. การประเมินกระบวนการ หมายถึง การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

4. การประเมินผลผลิต คือ การประเมินผลผลิต และผลกระทบของหลักสูตรว่า ได้ผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เป็นการกระทำเพื่อการตัดสินใจเพื่อเริ่มวงจรของการประเมินใหม่ การประเมินส่วนนี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนมาแล้วผู้ประเมินต้องการจะประเมินผลผลิตของผู้เรียนทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย และเจตคติได้เปลี่ยนแปลงไป ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ประการใด โดยเปรียบเทียบกับผลก่อนที่จะได้รับการจัดกระทำหรือกระบวนการนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการนำหลักสูตรไปใช้ นำมาวิเคราะห์ นำผลที่ได้มาพิจารณาว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำรูปแบบของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) มาเป็นแนวทางในการประเมินหลักสูตรโดยอิงจุดประสงค์ (Objective – Oriented Approaches) เป็นหลักในการประเมินคุณค่าด้วยการตัดสินใจว่า การพัฒนาหลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด

1.5.4 เครื่องมือในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรจะมีคุณภาพเพียงใดส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับเครื่องมือ และวิธีที่ใช้ในการประเมิน การประเมินหลักสูตรมีวิธีในการประเมินได้หลายวิธี ได้แก่ (รุจิรุ ภู่อาระ 2545: 155)

1) การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้รู้ว่าคนคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร ทำไมจึงรู้สึกอย่างนั้น การใช้แบบสอบถามตามปกติไม่มีรูปแบบตายตัว ดังนั้นผู้ใช้จึงพิจารณาว่าจะต้องการข้อมูลแบบใด แบบสอบถามสามารถใช้กับครู นักเรียน ผู้บริหาร

2) การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาโดยมีจุดมุ่งหมายระหว่างผู้สนทนา ดังนั้นผู้สัมภาษณ์จึงต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อดึงเอาความจริงจากคำตอบ จุดด้อยของการสัมภาษณ์ คือ ผู้สัมภาษณ์ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีความเป็นอัตนัยสูง ด้วยเหตุนี้เอง

ผู้สัมภาษณ์จึงควรระมัดระวังประเด็นในการสัมภาษณ์และเนื้อหาที่จะสัมภาษณ์ รวมทั้งวิธีการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3) การใช้มาตราส่วนประมาณค่า การประมาณค่าอาจนำมาใช้ในการตัดสินใจ การปฏิบัติของผู้เรียนแต่ผู้ประเมินก็ควรระวังปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้มาตราส่วนประมาณค่า ด้วยรวมทั้งความลำเอียงของผู้ประเมินทั้งทางบวกและทางลบ โดยปกติมาตราส่วนประมาณค่ามักใช้ในการประเมินผู้สอน ผู้เรียนและการประเมินตนเอง

4) การสังเกตในห้องเรียนอย่างเป็นระบบการสังเกตใช้สำหรับการพิจารณา พฤติกรรมเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรากฏทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการประเมิน

5) การบันทึกพฤติกรรม การบันทึกพฤติกรรมเป็นการบรรยายเหตุการณ์ ที่สังเกตโดยผู้สังเกตบันทึกสิ่งที่เขาได้สังเกต โดยการบันทึกจะกระทำทันทีเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ซึ่งมีผลที่เป็นข้อมูลจริงและมีการตีความหมายแตกต่างกันหากออกมา

6) การทดสอบความสามารถโดยให้เขียนตอบเป็นการวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียน โดยผู้ประเมินเป็นผู้ดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์หรือความถนัดทางการเรียน

7) การให้เขียนตอบโดยรายงานตนเองวิธีนี้รวมถึงการสำรวจความสนใจโดยใช้แบบวัดเจตคติ การตอบแบบสอบถามแต่ไม่ใช่เป็นการทดสอบจริงๆ โดยไม่ต้องดูว่าผลการปฏิบัติที่ดีที่สุดคืออะไรแต่ผู้ประเมินจะนำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจหรือเจตคติของนักเรียนหรือของครู

กล่าวโดยสรุป เครื่องมือและวิธีที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้ ใช้หลายรูปแบบ ได้แก่ แบบประเมินทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารที่เป็นโจทย์สถานการณ์ แบบประเมินระดับทักษะที่มีมาตราส่วนประเมินค่าระดับ ในการประเมินงานในแต่ละกิจกรรมใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกพฤติกรรม แบบประเมินผลงาน และแบบทดสอบ

1.5.5 ปัญหาในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรบางครั้งอาจพบกับปัญหาในการประเมินที่อาจจะเกิดขึ้น ได้มีผู้ทำการศึกษาและสรุปปัญหาที่พบในการประเมินหลักสูตรไว้ คือ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 258 –259) ได้สรุปปัญหาในการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1) **ปัญหาด้านการวางแผนการประเมินหลักสูตร** การประเมินหลักสูตร ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ทำให้ขาดความละเอียดรอบคอบในการประเมินผล และไม่ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมิน

2) **ปัญหาด้านเวลา** การกำหนดเวลาไม่เหมาะสม การประเมินหลักสูตรไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด ทำให้ได้ข้อมูลล่าช้าไม่ทันต่อการนำมาปรับปรุงหลักสูตร

3) **ปัญหาด้านความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการประเมินหลักสูตร**
คณะกรรมการประเมินหลักสูตรไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรที่จะประเมิน หรือไม่มีความเชี่ยวชาญในการประเมินผล ทำให้ผลการประเมินที่ได้ไม่น่าเชื่อถือ ขาดความละเอียดรอบคอบ ซึ่งมีผลทำให้การแก้ไขปรับปรุงปัญหาของหลักสูตรไม่ตรงประเด็น

4) **ปัญหาด้านความเที่ยงตรงของข้อมูล** ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินไม่เที่ยงตรง เนื่องจากผู้ประเมินมีความกลัวเกี่ยวกับผลการประเมิน จึงทำให้ไม่ได้เสนอข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง หรือผู้ถูกประเมินกลัวว่าผลการประเมินออกมาไม่ดี จึงให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

5) **ปัญหาด้านวิธีการประเมิน** การประเมินหลักสูตรส่วนมากมาจากการประเมินในเชิงปริมาณ ทำให้ได้ข้อค้นพบที่ผิวเผินไม่ลึกซึ้ง จึงควรมีการประเมินผลที่ใช้วิธีการประเมินเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพควบคู่กัน เพื่อให้ได้ผลสมบูรณ์และมองเห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

6) **ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ** การประเมินหลักสูตรทั้งระบบมีการดำเนินงานน้อยมาก ส่วนมากมักจะประเมินเฉพาะด้าน เช่น ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านวิชาการ (Academic Achievement) เป็นหลัก ทำให้ไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด

7) **ปัญหาด้านการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง** คณะกรรมการประเมินหลักสูตร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมักไม่ประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

8) **ปัญหาด้านเกณฑ์การประเมินหลักสูตรไม่ชัดเจน** ทำให้ผลการประเมินไม่เป็นที่ยอมรับ และไม่ได้้นำผลไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรจริงจัง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2540: 67 – 68) ได้กล่าวถึงปัญหาการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1) **เวลาที่กำหนด** ไว้สำหรับการประเมินหลักสูตร กับเวลาที่ปฏิบัติจริงไม่สอดคล้องกัน คือ ไม่สามารถปฏิบัติการได้เสร็จสิ้นตามเวลาที่กำหนดไว้ได้ ทำให้ได้ข้อมูลจากการประเมินล่าช้า ไม่ทันต่อการนำมาปรับปรุงหลักสูตร

2) **คณะกรรมการประเมินหลักสูตรบางคนมีเจตคติทางลบต่อหลักสูตร**
ทำให้ผลการประเมินขาดความเที่ยงตรง รวมทั้งกรรมการประเมินบางคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่จะประเมินอย่างชัดเจน ไม่มีความชำนาญในการประเมิน ปัจจัยทางด้าน

องค์ประกอบของคณะกรรมการประเมินหลักสูตร ทำให้ผลการประเมินไม่สามารถนำมาปรับปรุงหลักสูตรได้ตรงประเด็น

3) การประสานเกี่ยวกับการประเมิน ถ้าการวางแผนการประเมินหลักสูตรไม่ชัดเจนจะทำให้ผู้ให้ข้อมูล และแหล่งข้อมูลที่จะไปเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ได้ผลเท่าที่ควร

4) มีความกลัวเกี่ยวกับผลการประเมิน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีความรู้สึกว่าการประเมินจะออกมาไม่ดี ทำให้ข้อมูลการประเมินไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

5) ขาดความมุ่งมั่นที่จะนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ การประเมินหลักสูตรจะต้องมีการชี้แจงกับคณะกรรมการประเมินหลักสูตร ให้เห็นความสำคัญของการประเมินหลักสูตรว่าผลการประเมินจะนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งจะมีผลต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนในวงกว้าง ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนระยะยาว

6) การประเมินหลักสูตรส่วนมากจะเน้นวิธีการประเมินเชิงปริมาณ ทำให้ได้ข้อมูลการประเมินไม่ครอบคลุม ถ้าการประเมินหลักสูตรได้ประเมินผลในลักษณะคุณภาพด้วย จะทำให้การประเมินหลักสูตรมีความสมบูรณ์มากขึ้น

7) เกณฑ์การประเมินหลักสูตร ขาดการกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์ด้านมาตรฐานสมบูรณ์ (Absolute Standard) และมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Standard) เกณฑ์ทั้งสองขาดการศึกษาวเคราะห์ที่ชัดเจน จึงทำให้ผลการประเมินไม่เป็นที่ยอมรับและไม่ได้นำผลไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร

กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่เกิดจากการประเมินหลักสูตรที่ได้จากการสรุปของนักวิชาการทางการศึกษามักจะพบประเด็นที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ปัญหาด้านการวางแผนการประเมินหลักสูตร ด้านเวลา ด้านความชำนาญและประสบการณ์ในการประเมิน ด้านเครื่องมือและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน และด้านข้อมูลการประเมินไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง จากปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้ไปวางแผนในการประเมินหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้การประเมินหลักสูตรมีความครอบคลุมและมีคุณภาพ

2. หลักสูตรเสริม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม

แนวคิดของนักวิชาการที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม ได้ให้ความหมายของหลักสูตรเสริม ดังนี้

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544: 81-82) หลักสูตรเสริม มีความหมาย 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการเสนอแนะการเลือกและการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ลักษณะที่สองเป็นการขยายและปรับหลักสูตร และวิธีการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในชั้นเรียนปกติ

ในปัจจุบันหลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยายทั้งความกว้างและความลึกมากกว่าหลักสูตรปกติเป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ทักษะและพัฒนาทักษะในการคิด หลักสูตรเสริมอาจมีเนื้อหานอกเหนือจากหลักสูตรปกติ หรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาทักษะการคิด (Davis; & Rimm, 1994: 104-106) เช่น ทักษะขั้นสูงตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ บลูม (Bloom, 1956) พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาการตัดสินใจ นอกจากนี้หลักสูตรเสริมยังมุ่งพัฒนาแรงจูงใจให้ผู้เรียนคิดอย่างเสรี เป็นคนที่มีวินัยในการเรียนรู้ สามารถชี้นำตนเอง (Self-Directed) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีแรงคลไจในอาชีพมีความเชื่ออำนาจภายในตน

หลักสูตรเสริมอาจเป็นการเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ อาจเป็นเนื้อหาที่ยากขึ้น มีความลึกและความกว้างมากขึ้น หรือขยายกลยุทธ์ในการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม หลักสูตรเสริมจะมีประสิทธิผลมากขึ้น และหลักสูตรเสริมพิจารณาทั้งเนื้อหาและกระบวนการ (Clark, 1997: 204) ในกรณีที่เป็นขยายหลักสูตรเดิม และผู้สอนทราบความต้องการของผู้เรียน หรือทราบวัตถุประสงค์ว่าจะให้เกิดอะไรแก่ผู้เรียน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรเสริมในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมากเป็นหลักสูตรเสริมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (Piirto, 1994: 250-290) ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษาและการเขียน ด้านทัศนศิลป์ ด้านดนตรี และด้านการแสดง ดังนั้น หลักสูตรเสริมส่วนใหญ่จึงใช้สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (Clark, 1997: 204) แต่ก็มีหลักสูตรเสริมสำหรับนักเรียนมหาวิทยาลัยและผู้ใหญ่เช่นกัน (Piirto, 1994: 294) โดยที่หลักสูตรสำหรับนักศึกษาจะเน้นภาวะผู้นำและการพัฒนาการคิด ในปัจจุบันนี้มีโปรแกรมเสริมในระดับบัณฑิตศึกษาด้วย เช่น มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ที่เออร์บานา – แชมเปญ (University of Illinois at Urbana – Champaign)

มีโปรแกรมเสริมในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทางนโยบายเศรษฐกิจ (Master of Policy Economics) เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียน (University of Illinois, 2000: 2-3)

กรมวิชาการ (2546: 4-5) ที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรเสริมโดยถือว่าหลักสูตรเสริมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรชั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ให้เหมาะสมกับบริบทความพร้อมของชุมชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน โดยมีกระบวนการจัดทำหลักสูตรเสริม ดังนี้

- 1) ศึกษาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
- 2) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และสภาพแวดล้อมสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้ตรงตามบริบทของสถานศึกษา
- 3) วางแผนจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน และประเมินผล ให้ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้จริง
- 4) กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากิจกรรมพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษา กิจกรรม พัฒนานักเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน ครอบคลุมตั้งแต่การนิเทศ การติดตามผล และการประเมินผล
- 5) กำหนดแนวทางการประเมิน ผ่านกิจกรรมแต่ละภาคเรียน ชั้นปี และช่วงชั้นให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

ไพโรจน์ นาคสุวรรณ วันนอร์ มะทา และคณะ (2529: 8) ได้สรุปวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อให้นักเรียนได้แสดงซึ่งความถนัด ความสนใจ และความสามารถพิเศษ
- 2) เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณประโยชน์และมีเพื่อนมากขึ้น
- 3) เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย
- 4) เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานร่วมกัน และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 5) เพื่อให้นักเรียนมีความสามัคคีมีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม เคารพบุคคลอื่น และสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 6) เพื่อปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ

7) เพื่อฝึกฝนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักการควบคุมตนเองและเคารพกฎเกณฑ์
ต่างๆ ในสังคม

8) เพื่อส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ และด้าน
บุคลิกภาพ

9) เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด

10) เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ และส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่
ไม่มีในหลักสูตรปกติ โดยมีการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้งความลึกและความกว้างมากขึ้น
อีกทั้งให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถของผู้เรียนมากที่สุด โดยทำให้ผู้เรียนเกิดการ
เรียนรู้ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มิใช่เพียงการจัดให้แต่ด้านความรู้ หรือสติปัญญาเท่านั้นแต่รวมถึงการ
พัฒนาการทางด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม จิตวิญญาณคุณธรรมจริยธรรม และการมีวิชาชีพ และ
สามารถบูรณาการไปสู่คุณค่าความหมายในการใช้ในชีวิตจริงได้ การวิจัยนี้ได้ออกแบบหลักสูตร
เสริมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เป้าหมายสำคัญของการสร้างหลักสูตรเสริม
ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยขั้นพื้นฐานให้สามารถสื่อสารได้ในสังคม
ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การยึดหลักทางศาสนาและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2.2 หลักเกณฑ์ในการสร้างหลักสูตรเสริม

นักวิชาการด้านหลักสูตรเสนอแนะหลักเกณฑ์ในการสร้างหลักสูตรเสริมที่สำคัญ
5 ประการ (Piirto, 1994: 377-400) ดังนี้

1) การสร้างหลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ของ
นักเรียนการขยายหลักสูตรหลักไปสู่การพัฒนาหลักสูตรเสริมใหม่ ควรเพิ่มเนื้อหาที่สอดคล้องกับ
ลักษณะของผู้เรียน โดยพิจารณาจากความสำเร็จด้านการเรียนรู้ ความกว้างและความลึกของเนื้อหา

2) หลักสูตรเสริมควรมีความเข้มแข็งในวิชาการอย่างพอเหมาะ และเป็นสาระ
ที่น่าสนใจ

3) หลักสูตรเสริมควรเป็นสหวิทยา ที่ประกอบด้วยหลากหลายวิชา เช่น ศิลปะ
มนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษา และปรัชญา เป็นต้น

4) หลักสูตรเสริมควรให้ความสำคัญ 6 ด้าน โดยใน 5 ด้านแรกได้รับแนวคิดจาก
ไอส์เนอร์ (Eisner, 1998) ซึ่งได้กล่าวไว้ในปี 1985 และ การ์ดเนอร์ (Gardner, 1990) ได้เพิ่มแนวคิด
อีก 1 ด้านในปี 1991 ความสำคัญดังกล่าวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

- ด้านที่ 1 สร้างหลักสูตรในฐานะที่เป็นความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ส่วนบุคคล
- ด้านที่ 2 หลักสูตรต้องมีส่วนประกอบที่เป็นเทคโนโลยีหรือวิทยาศาสตร์

ประยุกต์

- ด้านที่ 3 จัดหลักสูตรให้มีฐานะที่เป็นเหตุผลนิยมทางวิชาการ
- ด้านที่ 4 หลักสูตรควรมุ่งเน้นการปรับตัวทางสังคม
- ด้านที่ 5 หลักสูตรต้องมีลักษณะที่เป็นแบบการพัฒนาระบวนการทาง

ความคิด

- ด้านที่ 6 หลักสูตรต้องแสดงวิธีการไปสู่การหยั่งรู้ในผลผลิต

5) หลักสูตรเสริมควรมีความสมดุล มีความเป็นบูรณาการ และมีความต่อเนื่องที่บ่งบอกถึงความหมาย

ไพเออร์โต (Piirto, 1994: 376-400) ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับสร้างหลักสูตรเสริมที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1) หลักสูตรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ (Learning Characteristics) ของผู้เรียน ดังนั้น ควรขยายหลักสูตรออก หรือเพิ่มเนื้อหาตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากความเร็วของการเรียนรู้ ความกว้าง และความลึกของเนื้อหา

2) หลักสูตรควรมีความเข้มแข็งทางวิชาการ (Academic Rigor) ไม่ใช่หลักสูตรที่มีเนื้อหาง่าย ๆ และไม่เป็นสาระ

3) หลักสูตรควรจะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary)

4) หลักสูตรควรมีจุดมุ่งเน้น 6 ประการ จุดมุ่งเน้นที่เป็นแนวคิดของไอสเนอร์ (Eisner, 1985; Gardner, 1991) จุดมุ่งเน้น 6 ประการ ได้แก่

(1) หลักสูตรในฐานะที่เป็นความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับบุคคล (Personal Relevance)

(2) หลักสูตรในฐานะที่เป็นเทคโนโลยี (Technology)

(3) หลักสูตรในฐานะที่เป็นเหตุผลนิยมทางวิชาการ (Academic Rationalism)

(4) หลักสูตรในฐานะที่เป็นการปรับตัวในสังคม (Social Adaptation) และการฟื้นฟูสังคม (Social Reconstruction)

(5) หลักสูตรในฐานะที่เป็นการพัฒนาระบวนการคิด (Cognitive Processes)

(6) หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิธีการไปสู่การหยั่งรู้ในผลผลิต (Producing)

5) หลักสูตรควรมีความสมดุลย์ บูรณาการและต่อเนื่อง (Balanced, Integrated and Articulated)

กลยุทธ์ของหลักสูตรเสริมก็คือ วิธีสอนเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางกระบวนการ และเป้าหมายทางเนื้อหา เป้าหมายทางกระบวนการประกอบด้วย การพัฒนากระบวนการหรือทักษะต่าง ๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับมโนทัศน์ สำหรับเป้าหมายทางเนื้อหา ประกอบด้วยเนื้อหาในรายวิชา โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งใช้ในการพัฒนากระบวนการหรือทักษะ (Davis & Rimm, 1994: 123)

หลักสูตรเสริมจึงเป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนโดยใช้วิธีการและเนื้อหาที่หลากหลายในวิธีการสอนที่สามารถพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนได้ จึงทำให้ในหลายๆประเทศมีการจัดทำหลักสูตรเสริมเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ โดยมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและทุกระดับชั้น โดยหลักสูตรเสริมควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (Texas Agricultural Extension Service, 2000: <http://www.reeis.usda.gov/web/areera/CES.1862.TX.report.2000.wpd.pdf>)

- 1) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย
- 2) เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม
- 3) เป็นการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมและมุมมองในด้านบวก วัฒนธรรมที่หลากหลายและการปฏิสัมพันธ์
- 4) เป็นหลักสูตรที่ออกแบบขึ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ

กล่าวโดยสรุป หลักเกณฑ์สำคัญในการสร้างหลักสูตรเสริมต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้เชิงวิชาการ เป็นสหวิทยาที่มีความหลากหลายของสาขาวิชา มีโครงร่าง 6 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล มีองค์ประกอบของเทคโนโลยีสมัยใหม่ หลักการและเหตุผลเชิงวิชาการ การปรับตัวทางสังคม การพัฒนากระบวนการทางปัญญา และการใช้ทักษะเชิงความคิด โดยหลักสูตรเสริมควรมีความสมดุลในทุกด้านดังที่กล่าวมาและสามารถบูรณาการไปสู่การใช้ในชีวิตจริงได้

2.2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม

การกำหนดจุดมุ่งหมายในหลักสูตรเสริมเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสามารถแปลงจุดมุ่งหมายออกมาเป็นพฤติกรรมได้ และนักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน และสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดมวลประสบการณ์และสาระการเรียนรู้ได้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2525: 8, 130) เมื่อพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมแล้ว จะต้องนำกิจกรรมไปทดลองใช้และปรับปรุงจนถึงระดับที่มีประสิทธิภาพ

ในการจัดทำหลักสูตรเสริมมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

(Texas Agricultural Extension Service, 2000: <http://www.reeis.usda.gov/web/areera/CES.1862.TX.report.2000.wpd.pdf>)

- 1) เพื่อการลงทุนทางการจัดการศึกษา ให้เกิดผลตอบแทนความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้กับผู้เรียน
- 2) เพื่อการเตรียมผู้เรียนสู่ชีวิตจริงในระบอบประชาธิปไตยโดยการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 3) เพื่อส่งเสริมการเป็นตัวของตัวของนักเรียน โดยการเป็นนายตนเองจากการไม่สามารถควบคุมตนเองในสังคมได้
- 4) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือทางสังคม โดยการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าการแสดงออกโดยตนเอง
- 5) เพื่อเพิ่มความสนใจให้กับนักเรียน โดยการเพิ่มโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับอันเป็นการเพิ่มจำนวนผู้เรียนในการได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษา
- 6) เพื่อการพัฒนาขวัญกำลังใจ โดยการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจในสถานศึกษาและความผูกพันต่อสถานศึกษาด้วย
- 7) เพื่อการสนับสนุนกฎระเบียบ โดยการให้นักเรียนเป็นผู้ตั้งกฎระเบียบมาตรฐานของตน ซึ่งหลักสูตรจะประกอบด้วยกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองเกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ ในโรงเรียนในระดับที่สูงขึ้น
- 8) เพื่อการค้นพบและการพัฒนาคุณภาพและความสามารถพิเศษโดยการให้โอกาสผู้เรียนค้นพบและพัฒนาพร้อมกับกลุ่มเพื่อน อันเป็นแนวพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบและเป็นพลเมืองดี

กรมวิชาการ (2546: 34) ได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดหลักสูตรเสริมที่เน้นความถนัดและความสนใจของผู้เรียนไว้ดังนี้คือ

1) เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ทั้งวิชาการและอาชีพตามทักษะ

2) มีคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

3) มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดี

4) ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

5) มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบอบประชาธิปไตย

จากจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรเสริมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเสริมจึงควรคำนึงถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนโดยวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์เป็นสำคัญ ซึ่งในการวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร โดยผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม โดยสาระและกระบวนการในหลักสูตรเสริมเป็นลักษณะเน้นการฝึกทักษะและการมีประสบการณ์ตรงอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียน

2.3 รูปแบบของหลักสูตรเสริม

คลาร์ก (Clark, 1997: 316-319) ได้เสนอแนะว่า หลักสูตรเสริมนั้นอาจใช้แนวคิดการจำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ของเบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) ในมิติด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) มาประยุกต์ใช้ได้ จุดมุ่งหมายด้านสติปัญญา มี 6 ประการ โดยเรียงจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายาก ดังนี้ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

โดยที่หลักสูตรเสริมนั้นจะเน้นการสอนเพื่อจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า ในขณะที่หลักสูตรปกติ้นั้นมักจะมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ความจำ และความเข้าใจ จุดเน้นในการสอนระหว่างหลักสูตรปกติกับหลักสูตรเสริมแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.3 จุดเน้นในการสอนระหว่างหลักสูตรปกติกับหลักสูตรเสริม

- เดวิด และริมม์ (Davis & Rimm, 1994: 147) และ วิจิตรพร หล่อสุวรรณ (2544: 84) ได้เสนอรูปแบบหลักสูตรเสริมรวมทั้งเจ้าของแนวคิดไว้ 11 รูปแบบ ดังนี้
- 1) รูปแบบเสริมสามเส้า (Enrichment Triad Model)
 - 2) รูปแบบเสริมทั้งโรงเรียน (Schoolwide Enrichment Model)
 - 3) รูปแบบเมนูหลากหลาย (Multiple Menu Model)
 - 4) โครงการพีระมิด (Pyramid Project)
 - 5) รูปแบบเสริมสามขั้นตอนแห่งเพอดู (Purdue Three Stage Enrichment Model)
 - 6) รูปแบบโครงสร้างทางปัญญาของ กิลฟอร์ด และมิเกอร์ (Guilford and Meeker Structure of Intellect Model)
 - 7) รูปแบบเพื่อเพิ่มการชี้นำตนเองของเทรฟฟิงเกอร์ (Treffinger' s Model for Increasing Self Directedness)
 - 8) แบบอิสระของผู้เรียน (Autonomous Learner Model)

9) รูปแบบปฏิสัมพันธ์พุทธิพิสัย – จิตพิสัย เพื่อพัฒนากระบวนการคิดและความรู้สึกของวิลเลียมส์ (Willams' Cognitive Affective Interaction Model for Developing Thinking and Feeling Processes)

10) รูปแบบเสาหลักความสามารถพิเศษที่หลากหลาย (Multiple Talent Totem Pole Model)

11) รูปแบบหลักสูตรทแยงมุม (Diagonal Curriculum Model)

จากรูปแบบหลักสูตร (Curriculum Model) ทั้ง 11รูปแบบ บางรูปแบบเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ บางรูปแบบใช้ได้กับนักเรียนทั้งชั้น (วิจิตรพร หล่อสุวรรณ 2544: 84) ในการพิจารณาเลือกรูปแบบใดของหลักสูตรเสริมควรพิจารณาจากจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นหลัก การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบหลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้นพิเศษเฉพาะผู้ที่มีปัญหาการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารโดยมีจุดมุ่งหมายให้มีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในกลุ่มผู้สอนอิสลามศึกษา

2.4 การประเมินหลักสูตรเสริม

เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งได้มีการนำหลักสูตรไปใช้แล้วโดยนำผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา การประเมินผลหลักสูตรจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อคุณภาพของหลักสูตรและสามารถนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

2.4.1 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรเสริม

คณะกรรมการประเมินผลระดับชาติ ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลเป็น 3 เกณฑ์ คือ (Brady, 1990: 159-160)

1) เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Criteria) ได้แก่

(1) ความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) เป็นความสอดคล้องกันภายในระหว่างข้อมูลที่มีอยู่และปรากฏการณ์จริง

(2) ความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) เป็นความสอดคล้องที่จะสรุปจากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่น ๆ หมายถึง นักวิจัยจะนำผลจากการศึกษาจากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่นที่อยู่ในสถานการณ์ใกล้เคียงกัน

(3) ความเชื่อถือได้ (Reliability) เป็นการแสดงถึง ความคงที่จากการวัดหลาย ๆ วิธี ซึ่งหมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีความคงที่กับผลการศึกษา

(4) ความเป็นปรนัย (Objectivity) หมายถึง ความสามารถที่จะสรุปข้อค้นพบให้ตรงกัน ระหว่างบุคคลที่ประเมินหลักสูตร ถึงแม้จะใช้เทคนิควิธีที่แตกต่างกันไปก็ตาม

2) เกณฑ์ในการปฏิบัติจริง (Practical Criteria) ได้แก่

- (1) ความตรงกับเรื่อง (Relevance) การประเมินผลควรตรงตามรายละเอียดที่จะประเมิน ถ้าข้อมูลที่ได้มาไม่ตรงกับสิ่งที่ประเมิน ข้อมูลนั้นก็ไม่มี ความหมาย
- (2) มีความสำคัญ (Importance) การประเมินควรจะต้องเก็บข้อมูลที่มีความสำคัญที่สุด ถ้าข้อมูลใดมีความสำคัญน้อยก็จะเป็นความหมายที่จะนำมาใช้ในการประเมิน
- (3) ขอบเขต (Scope) การประเมินควรมีขอบเขตเพียงพอที่จะทำให้เกิดประโยชน์ ข้อมูลที่ได้บางครั้งอาจจะตรงกับเรื่อง และมีความสำคัญแต่อาจไม่มีขอบเขต เกณฑ์สำคัญที่สุดในการประเมิน คือความตรง ความสำคัญ และขอบเขต เกณฑ์สามประการนี้ จะทำให้การประเมินตรงตามเป้าหมาย (Relevance) ไม่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากเกินไป (Importance) และแคบเกินไป (Scope)
- (4) น่าเชื่อถือ (Credibility) ผลการประเมิน และข้อเสนอแนะจะต้องเชื่อถือได้ถ้าผู้ประเมินขาดความน่าเชื่อถือ การประเมินก็ไม่มีประโยชน์ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายงานที่ไม่มีคุณค่าเช่นกัน
- (5) ระยะเวลา (Timeliness) การประเมินควรมีระยะเวลาที่เหมาะสม ความเป็นไปได้ในการประเมินจะมีคุณค่าน้อย ถ้าทำในช่วงเวลาสั้น หรือนานเกินไป จึงควรกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมที่จะทำการประเมิน
- (6) การขยายผล (Pervasiveness) นี้ การประเมินควรจะต้องแน่ใจได้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินควรจะรับรู้และนำผลการประเมินไปใช้

3) เกณฑ์ในการกำหนดนโยบาย (Prudential Criteria) คือประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการประเมิน ถ้าผลของการประเมินสามารถนำมาใช้ได้ ในหลายสถานการณ์จะช่วยให้มีการตัดสินใจใช้ข้อมูลนั้น

กล่าวโดยสรุป การประเมินคุณภาพหลักสูตรเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารที่พัฒนาขึ้นผู้วิจัยได้มีการประเมินโดยมีเครื่องมือในการประเมินและเกณฑ์ในการประเมินโดยใช้เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Criteria) และเกณฑ์ในการปฏิบัติจริง (Practical Criteria) ที่ได้ออกแบบเครื่องมือและได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในการประเมินได้มีการประเมินก่อนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ (Pre Evaluation) การประเมินผลย่อยหรือการประเมินผลระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) และการประเมินผลรวมหรือการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้น (Summative Evaluation) โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือการประเมินผลผู้เรียน ซึ่งเป็นการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งผลสัมฤทธิ์จะเป็นเรื่องชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นมานั้นมีคุณภาพหรือไม่เพียงใด และการประเมินความพึงพอใจต่อ

การใช้หลักสูตร ในงานวิจัยนี้ได้มีการประเมินคุณภาพหลักสูตร ครบทั้ง 3 ระยะ คือการประเมินก่อนการนำหลักสูตรไปใช้โดยการประเมินทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารแยกระดับทักษะเป็น 3 ระดับ เพื่อประเมินทักษะพื้นฐานของผู้เรียน การประเมินระหว่างดำเนินการในการปฏิบัติกิจกรรมที่เน้นการฝึกทักษะโดยมีแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินที่ผ่านการหาคุณภาพของเครื่องมือใช้ในการประเมิน และการประเมินผลรวมหลังการเรียนหลักสูตรเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร นำผลการประเมินที่ได้หลังเรียนเปรียบเทียบกับก่อนเรียนเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

3. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

การสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มีแนวคิดที่ว่าภาษาคือเครื่องมือในการสื่อสารและเป้าหมายของการสอนภาษาคือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการใช้ภาษา ติความภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคม เป็นความสามารถที่รู้ว่าควรจะทำอะไร พูดกับใคร พูดเมื่อใด พูดที่ไหน และพูดในลักษณะอย่างไร (Hymes, 1972 และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2544: 55) การสื่อสารในทางภาษานั้นมีทั้งการส่งสารและการรับสาร การรับสารรับได้จากการอ่านและการฟัง ส่วนการส่งสารส่งได้ในการพูดและการเขียน การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันจึงมีทั้งการรับและการส่งสาร (สมพร มั่นตะสูตร 2526: 106)

ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนเป็นทักษะพื้นฐานของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เป็นเครื่องมือในการรับสารและส่งสารที่สำคัญ หากขาดทักษะในการรับสารโดยการฟัง และการอ่านที่มีประสิทธิภาพเราก็จะขาดความเข้าใจข่าวสารข้อมูลและความรู้สึกในสรรพสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต หากขาดทักษะในการส่งสาร คือการพูดและการเขียนเราก็จะขาดโอกาสที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิด แสดงความรู้และเผยแพร่ความรู้ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 2553: 1)

ในการติดต่อสื่อสารของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ เชื่อว่าการเรียนรู้ภาษาเป็นลักษณะเฉพาะที่ติดตัวมา เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง และเชื่อว่าภาษาเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ มนุษย์จึงต้องมีความรู้ความสามารถทางภาษาก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมทางภาษาประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้ คือ (สมบัติ ราชี 2550)

1) *ความรู้ความสามารถทางภาษา (Linguistic Competence)* เป็นศักยภาพทางภาษาของบุคคล ก่อนจะใช้ภาษาในลักษณะที่ต้องการ เช่น ฟัง พูด อ่าน หรือเขียน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือความรู้เกี่ยวกับภาษา และความสามารถที่จะนำความรู้เกี่ยวกับภาษาไปใช้สื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

2) *การแสดงพฤติกรรมทางภาษา (Linguistic Performance)* เป็นการนำความรู้ความสามารถทางภาษาที่บุคคลมีอยู่มาใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การแสดงพฤติกรรมทางภาษานี้จะสะท้อนถึงระดับความรู้ความสามารถด้านภาษา

3.1 ความสำคัญของภาษา

ภาษา คือหัวใจของการสื่อสาร เมื่อบุคคลมีความคิดมีเหตุผลที่ต้องแสดงออกให้ผู้อื่นรับทราบก็จะใช้ภาษาเป็นสื่อในการแสดงออก เราจะสามารถรับรู้และทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันได้นั้นต้องมีการสื่อสาร การใช้ภาษาในการนำสารถือเป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ภาษาทุกภาษาประกอบไปด้วย ถ้อยคำ และกฎเกณฑ์ที่แน่นอน บนความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเราทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ถ้ามีความตั้งใจจริง ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2538: 36) กล่าวว่า “ภาษาไทยเป็นพาหนะของความคิดในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลในวงการทุกระดับ ความเข้าใจอันดี ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันจะทำให้กิจการทั้งของภาครัฐและเอกชนดำเนินไปโดยราบรื่นหากทุกวงการตระหนักในคุณค่าข้อนี้ของภาษาไทย และปรับเรื่องการใช้อย่างติดต่อสื่อสารระหว่างกันให้มีประสิทธิภาพก็จะเกิดผลในการสร้างสรรค์”

พระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2549) ทรงพระราชทานในวันภาษาไทยแห่งชาติประจำปี 2549 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2549 ความตอนหนึ่งว่า “...การเรียนรู้ภาษาไทยในระดับประถมศึกษาเป็นการเรียนขั้นต้น เพื่อวางรากฐานการศึกษา ไม่เฉพาะด้านความรู้ภาษาไทยแต่เป็นรากฐานการคิด การรับรู้คุณธรรม จริยธรรม การรับรู้ระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ของสังคม ตลอดจนการปลูกฝังวัฒนธรรมไทย และความเป็นไทยด้วย สำหรับคนไทยภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่มีความสำคัญมากที่สุด...”

กรมวิชาการ (2545: 1) การสอนภาษาไทยในปัจจุบันไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ภาษาในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาของสังคม เน้นการสอนภาษาในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปพัฒนาดตนเองจึงเป็นความจำเป็นที่คนไทยทุกคนต้องศึกษาและฝึกฝนให้เกิดทักษะเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้เนื่องจาก

- 1) ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร
- 2) ภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
- 3) ภาษาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันกับคนในสังคมและในชาติ
- 4) ภาษาเป็นเครื่องมือสร้างเอกภาพของชาติ
- 5) ภาษาเป็นเครื่องจรรโลงใจ

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย (2538: 201-202) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการสอนหลักภาษาไทยไว้ ดังนี้

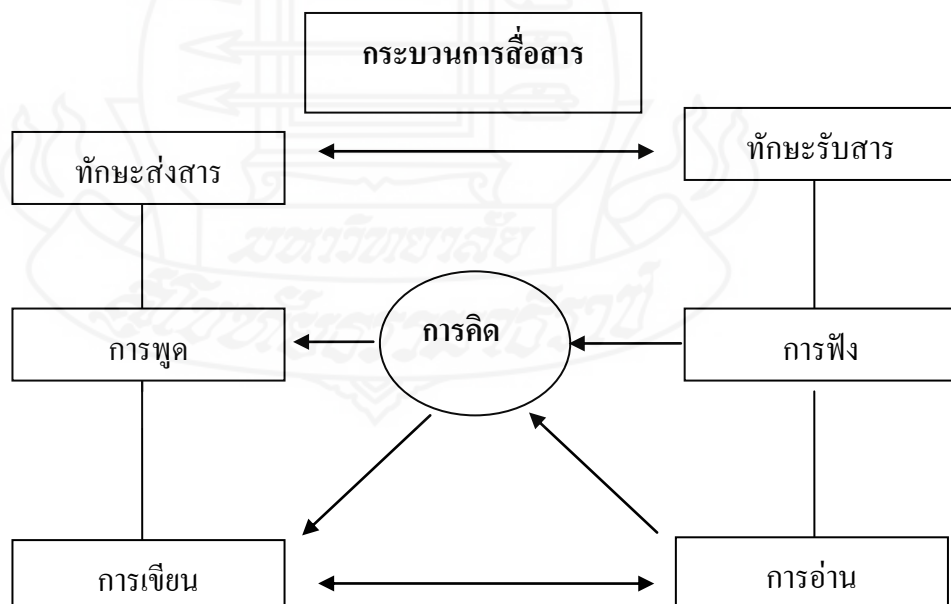
- 1) ครูที่สอนหลักภาษาไทยได้ดีจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภาษาไทย ซึ่ง
เป็นภาษาประจำชาติ และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 2) ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาไทยเป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง
- 3) เป็นการอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยให้คงอยู่
- 4) เป็นหลักยึดในการรักษาภาษาให้คงรูปแม้ภาษาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามธรรมชาติ
- 5) หลักภาษาจะช่วยให้วิวัฒนาการหรือความงอกงามของภาษาเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน
- 6) ให้ผู้เรียนได้ทราบซึ่งในคุณค่าของภาษาไทย และเห็นความจำเป็นในการที่จะต้องใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องตามลักษณะของภาษา
- 7) การสอนหลักภาษาที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน เกิดความรู้สึกลึกซึ้งที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย
- 8) ช่วยให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ทางภาษาดีเป็นแรงกระตุ้น หรือแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนได้ศึกษาต่อ
- 9) การสอนหลักภาษาโดยการที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า หรือรวบรวมข้อมูลทางภาษาต่างๆจะเป็นแนวทางสำคัญในการสำรวจหรือวิจัยค้นคว้าทางภาษาต่อไป

กล่าวโดยสรุป ภาษาไทยมีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารเนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนในสังคมและในชาติเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน สร้างเอกภาพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.2 กระบวนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

ในกระบวนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่สำคัญทั้งผู้รับสาร(Receiver) และผู้ส่งสาร(Sender) จะต้องมีการรับรู้และมีปฏิกิริยาตอบสนองซึ่งกันและกันในลักษณะการสื่อสารสองทาง (Two Ways Communication) จะช่วยให้ผู้ส่งสารเข้าใจความรู้สึก และรับรู้สิ่งต่างๆที่ผู้ส่งสารต้องการ ในทางตรงกันข้าม ถ้าการสื่อสารมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว (One Way Communication) โดยผู้ส่งสารทำหน้าที่ส่งสารอย่างเดียว ไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ตอบสนอง (Feedback) ด้วยการโต้ถามหรือแสดงความคิดเห็นรวมถึงตัวผู้รับสารเองไม่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเพื่อสื่อสารรับรู้ของตน อาจเกิดการตีความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนไปจากความต้องการของผู้ส่งสาร (อัจฉรา ชีวพันธ์ 2549)

การพัฒนาทักษะทั้งในด้านการส่งสารและรับสารนั้นต้องอาศัยการคิดเป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งของการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะในการส่งสารไม่ว่าจะด้วยวิธีพูดหรือเขียน ซึ่งเป็นทักษะส่งสารที่มีบทบาทมากมายในชีวิตประจำวัน ผู้ส่งสารคือ ผู้พูดและผู้เขียนก็จะต้องใช้ความคิดในการเรียบเรียงถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจ ขณะเดียวกันผู้รับสารซึ่งใช้ทักษะโดยการฟังและการอ่าน ผู้รับสารก็ต้องใช้ความคิดในการแปลสัญลักษณ์ซึ่งได้แก่ เสียง ถ้อยคำ หรือข้อความที่ได้ฟัง ได้ดู เพื่อเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจในสิ่งนั้น และจับใจความในส่วนที่ตนมีความเห็นคล้อยตามหรือโต้แย้ง กระบวนการสื่อสารดังปรากฏผังแผนภาพที่ 2.4 ดังนี้

ภาพที่ 2.4 แสดงความสัมพันธ์ของความคิดกับทักษะการรับสารและทักษะการส่งสาร
(อัจฉรา ชีวพันธ์ 2549: 11)

การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารภาษาไทย จะสามารถสอนให้มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น ครูผู้สอนควรมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ เนื่องจากครูเป็นบุคคลสำคัญของการเรียนการสอนและเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรประสบผลสำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า หลักสูตรที่เขียนไว้แม้จะดีเลิศเพียงใดก็ตาม ถ้าผู้สอนนำไปปฏิบัติอย่างไม่มีประสิทธิภาพในการสอน กล่าวคือ ไม่สามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้ หลักสูตรนั้นก็ไร้ความหมาย และไม่เกิดผลประการใด (สุจริต เพียรชอบและสายใจ อินทร์มรรย์ 2538: 144)

ผจงกาญจน์ ภูวิภาดารรรณ (2543: 62) ได้กล่าวว่า การพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงความสามารถในสามประการ คือ

- 1) ความสามารถทางไวยากรณ์ ซึ่งรวมถึง เสียง คำ โครงสร้าง ประโยคและความหมาย
- 2) ความสามารถทางการใช้และเข้าใจภาษาที่มีเนื้อความต่อเนื่อง และมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน เพื่อให้การสื่อสารบรรลุตามความมุ่งหมายของผู้ใช้ภาษา ทั้งนี้รวมถึงภาษาพูดและภาษาเขียน
- 3) ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และบทบาทของสังคมกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะต้องมีการรับรู้และมีปฏิริยาตอบสนองซึ่งกันและกันในลักษณะที่เรียกว่า การสื่อสารสองทาง (Two Ways Communication) กล่าวคือ ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีโอกาสที่จะได้ตอบโต้ถาม และทบทวนสารเพื่อเป็นการปรับทั้งเครื่องรับและเครื่องส่งให้มีคลื่นตรงกันขจัดปัญหาคลื่นแทรกหรือคลื่นรบกวน ซึ่งการสื่อสารสองทางนี้ให้ผู้รับสารเข้าใจความคิด ความรู้สึก และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตรงตามกับผู้ส่งสารต้องการ

กล่าวโดยสรุป การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ให้ผู้เรียนมีความสามารถทางไวยากรณ์ ความสามารถทางการใช้และเข้าใจภาษา ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และบทบาทของสังคมนั้น ครูผู้สอนควรมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในด้านการส่งสารและการรับสาร

3.3 วัตถุประสงค์ในการสอนภาษาไทย

ในการสอนภาษาไทย ครูภาษาไทยต้องสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การสอนต้องมีจุดยืนที่แน่นอนว่า จะจัดการเรียนการสอนอย่างไรจึงจะลำดับ การสอนเป็นขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจชนิดที่สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันหรืองานอาชีพได้ การสอนภาษาไทยในปัจจุบันยังไม่เป็นไปตามที่ หลักสูตรต้องการ นั่นคือ ผู้สอนวิชาภาษาไทยไม่สามารถสอนด้วยการฝึกทักษะทั้ง 4 ให้นักศึกษาบรรลุ วัตถุประสงค์ได้ทุกประเด็น อาจเป็นเพราะจำนวนผู้เรียนในแต่ละห้องมีมากเกินไป อีกทั้งเวลาในการ ฝึกทักษะก็มีน้อย และที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยควรต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตาม ขั้นตอนและเป็นไปตามหลักการ รูปแบบการสอนที่ดีควรมีโอกาสได้รับทราบปัญหาและมีแนวทาง แก้ปัญหาให้ผู้เรียนได้ จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลที่ตามมาคือผู้เรียนจะเรียน ด้วยความสนใจไม่รู้สึกน่าเบื่อ และทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทยมากยิ่งขึ้น (นลินี บำเรอราช 2546: 108)

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการสอนภาษาไทยเป็นความคาดหวังของผู้สอนที่มุ่งให้ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางภาษาไทยสู่แนวที่กำหนด ซึ่งมีผู้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของ การสอนภาษาไทย ดังนี้

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2524: 20-22) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสอนภาษาไทย ตามแนวคิดของ แกรทวูธท์ และบลูม ดังนี้

- 1) ความรู้ (Knowledge) ผู้เรียนควรรู้เรื่องที่เรียนโดยจำชื่อบุคคล สถานที่ และ เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องได้
- 2) ความเข้าใจ (Understanding) เมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วควรเล่าเรื่องย่อได้ถูกต้อง บอกแนวคิดของเรื่อง และเรียงลำดับเรื่องราวได้ถูกต้อง
- 3) การนำไปใช้ (Application) ผู้เรียนสามารถนำเรื่องราว เหตุการณ์ หรือข้อแนะนำที่ ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
- 4) การคิด (Thinking) เมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ การปฏิบัติตนของตัวละคร ซึ่งการคิดต้องเป็นการคิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และการคิด สร้างสรรค์ สร้างจิตภาพที่ดีงามให้เกิดขึ้นกับตนเอง
- 5) ทักษะทั่วไป (General skills) เป็นความชำนาญในด้านทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ เรียน เช่น การสืบค้นหาหนังสือที่ต้องการ การใช้วิธีการอ่านเฉพาะอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ และลักษณะท่าทางในการอ่าน

6) เจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นทั้งก่อนเรียน ขณะเรียน และหลังเรียน ความรู้สึกนี้จะมีต่อผู้สอน สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผล

7) ความสนใจ (Interest) เป็นความรู้สึกที่แสดงออกให้เห็นทางสีหน้าท่าทาง และแววตา เช่น การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ความกระตือรือร้น รวมทั้งการค้นคว้าหาความรู้ด้วยการศึกษาเพิ่มเติม

8) ความซาบซึ้ง (Appreciation) เป็นความประทับใจจนทำให้เกิดจินตภาพ สร้างสรรค์ในเรื่องที่เรียน ได้แก่ วรรณคดี วัฒนธรรม คำประพันธ์ ร้อยแก้วร้อยกรอง

วัตถุประสงค์การสอนภาษาไทย ตามแนวคิดของ บลูม (Bloom , 1956) แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1) ด้านความรู้ มีลำดับขั้นของความรู้ 6 ขั้นคือ ความรู้ ความจำ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehensive) การประยุกต์ใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินค่า (Evaluation) วัตถุประสงค์ทั้ง 6 ขั้นจะเรียงลำดับการคิดขั้นพื้นฐานไปหาขั้นสูงสุดโดยความรู้ จำ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehensive) และการประยุกต์ใช้ (Application) เป็นวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐาน (Basic objective) ส่วนการวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินค่าเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสูง (Ultimate objective) การกำหนดวัตถุประสงค์แต่ละขั้นจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัย ระดับชั้น และความพร้อมของผู้เรียน

2) ด้านจิตพิสัย เป็นความรู้สึกนึกคิด เป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้สอน วัตถุประสงค์ทางจิตพิสัยมี 5 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 การเป็นผู้รับที่ดี แสดงออกโดย ความตั้งใจ ความสนใจ การมีสมาธิ ความอดทน และการยอมรับความแตกต่าง

ประการที่ 2 การเป็นผู้ตอบสนองที่ดี การปฏิบัติตามข้อตกลง ส่งงานตามเวลามีส่วนร่วมกิจกรรม

ประการที่ 3 การเป็นผู้เห็นคุณค่า ซาบซึ้งในเรื่องที่เรียน มีเจตคติที่ดี นำเรื่องที่เรียนไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ประการที่ 4 การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพกฎระเบียบ และข้อตกลงของสังคม

ประการที่ 5 การเป็นผู้มีคุณลักษณะส่วนตัว มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสติสัมปชัญญะทั้งในการเล่นและการเรียน และมีนิสัยที่ดี

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนภาษาไทยแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า และด้านจิตพิสัย ได้แก่ การเป็นผู้รับที่ดี การเป็นผู้ตอบสนองที่ดี การเป็นผู้เห็นคุณค่า การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และการเป็นผู้มีคุณลักษณะส่วนตัว ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการกำหนดวัตถุประสงค์ของเกณฑ์ และบloom มาเป็นแนวทางในการกำหนด ทั้งนี้ผู้วิจัยเน้นวัตถุประสงค์การใช้ภาษาไทยในการสื่อสารขั้นพื้นฐานเป็นหลักสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและความชำนาญในการสื่อสารขั้นพื้นฐาน

3.4 ขั้นตอนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

สมบัติ ราชี (2550: 28-29) ได้เสนอขั้นตอนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นนำเสนอเนื้อหา (Presentation) จะเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ควบคู่กับการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษา ซึ่งอาจทำได้โดยการนำเข้าสู่เนื้อหาโดยใช้ภาพ แผนที่ เรื่องเล่า การใช้คำถาม เพื่อดึงความรู้เดิม หรือการอธิบายเนื้อหาทางภาษา
- 2) ขั้นการฝึก (Practice) ให้ผู้เรียนฝึกการใช้ภาษาที่เพิ่งเรียนรู้ใหม่ โดยเริ่มด้วยการฝึกแบบควบคุม (Controlled Practice) ผู้สอนเป็นผู้นำการฝึก เน้นให้ผู้เรียนจดจำรูปแบบของภาษา เน้นความถูกต้องของภาษา และให้ผู้เรียนทำความเข้าใจความหมาย ผู้สอนจึงต้องเตรียมสถานการณ์สำหรับฝึกไว้หลายรูปแบบให้ผู้เรียนค่อยๆ ถ่ายโอนโครงสร้างทางภาษาจากสถานการณ์หนึ่งไปสู่อีกสถานการณ์หนึ่งที่คล้ายคลึงกัน แล้วจึงให้สถานการณ์ใหม่เพื่อฝึกใช้ให้คล่อง
- 3) ขั้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (Production) การฝึกขั้นตอนนี้สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้ใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางให้เท่านั้น

แนวคิดในการสอนภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับครูที่ควรคำนึงถึง ดังนี้ (สมบัติ ราชี 2550: 28)

- 1) ต้องคำนึงถึงความต้องการและเหตุผลของผู้เรียนในการเรียนภาษาไทย
- 2) ต้องคำนึงถึงความรู้พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหลักเพื่อจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม
- 3) ให้โอกาสผู้เรียนพูด ฟัง อ่าน และเขียนเรื่องที่มีความสำคัญกับผู้เรียน
- 4) ใช้เอกสารจริง (Authentic Materials) และสถานการณ์จำลอง (Situations) ประกอบการสอน ซึ่งทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

- 5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามศักยภาพ ภูมิหลังและพื้นฐานของผู้เรียน
- 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบในการเรียนและสนับสนุนให้ศึกษาหาความรู้นอกชั้นเรียน
- 7) ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนองความสนใจของผู้เรียน
- 8) ให้โอกาสผู้เรียนพูด แสดงความคิดเห็นตามที่ผู้เรียนต้องการ มิใช่พูดตามที่ผู้สอนต้องการ ไม่ควบคุมแก้ไขข้อผิดพลาด ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาจนทำให้การสื่อสารขัดข้อง
- 9) ต้องช่วยชี้แนะทางผู้เรียน เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้คำแนะนำในระหว่างดำเนินกิจกรรม และตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอน 3 ขั้นตอนในการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของสมบัติ ราชินี (2550) เริ่มจากขั้นนำเสนอเนื้อหาขั้นการฝึก และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร โดย เน้นการฝึก (Practice) การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารทักษะด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในสังคมได้ ในการสอนผู้สอนต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ให้โอกาสผู้เรียนแสดงความสามารถในสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดทักษะแก่ผู้เรียน

3.5 บทบาทของครูในการสอนภาษาไทย

ครูผู้สอนภาษาไทยควรตระหนักถึงความสำคัญของการสอน เข้าใจบทบาทของครูภาษาไทยในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและรักในการเรียนภาษาไทย

สุจริต เพียรชอบ (2525: 52-53) ได้เสนอบทบาทของครูภาษาไทยในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

- 1) ต้องทำความเข้าใจหลักสูตรวิชาภาษาไทย และพยายามศึกษา เลือกว่าวิธีสอนแบบต่างๆที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลดีที่สุด เช่นการสอนแบบบรรยาย แบบอภิปราย แบบแก้ปัญหา แบบสืบสวนสอบสวน และการสอนเป็นคณะ เป็นต้น
- 2) ครูภาษาไทยต้องใช้บริการของห้องสมุด ห้องภาษา และบริการสื่อการสอนต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง
- 3) การประสานสัมพันธ์ ครูภาษาไทยแต่ละระดับควรร่วมมือกันจัดทำคู่มือแบบฝึกหัดตลอดจนแบบทดสอบต่างๆสำหรับใช้ในโรงเรียน อาจดำเนินการในลักษณะกลุ่มในโรงเรียนเดียวกันหรือนอกโรงเรียน
- 4) สร้างสรรค์แผนการสอน ทำโครงการสอนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ในโครงการสอนต้องประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์ การเรียนรู้ วิธีสอน และการประเมินผล

5) ดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้ การสอนภาษาไทยควรมุ่งให้นักเรียนได้รับความรู้ มีความคล่อง ความชำนาญในการใช้ภาษาไทย มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย และเป็นผู้มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา

6) ปรับปรุงงานของตนด้านวิชาการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถนำหลักสูตรภาษาไทยไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การสอนภาษาไทยที่ดีครูต้องทำความเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดี จัดทำโครงการสอน วางแผนการเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ฝึหาคความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นกัลยาณมิตร มีน้ำใจ ให้กำลังใจ และเสริมแรงให้พัฒนาตนเองพร้อมทั้งใช้หลักจิตวิทยาควบคู่ไปกับการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 แนวทางการพัฒนาทักษะทางภาษาไทย

การพัฒนาทักษะทางภาษาไทย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการใช้ และมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องมีเทคนิคและกลวิธีในการสอน ให้สามารถจัดการเรียนการสอน เลือกกิจกรรมและสื่อการสอนให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ได้มีผู้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะทางภาษา โดยเสนอแนะกลวิธีการสอน ดังนี้

สุจริต เพียรชอบ (2525: 50-52) ได้เสนอแนะกลวิธีการสอนภาษาไทยที่ทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลไว้ดังนี้

1) ในการสอนควรคำนึงถึงองค์ประกอบการเรียนการสอนที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดผล

2) ครูควรศึกษาเนื้อหาที่ตนสอนให้เข้าใจ

3) ครูควรทำแผนการสอนให้ชัดเจน

4) ครูควรศึกษาพื้นฐานของผู้เรียน

สมพร มั่นตะสูตร (2526: 13-14) ได้เสนอวิธีสอนภาษาไทยโดยการสอนทักษะ ดังนี้

1) สอนทักษะทีละอย่าง

2) การฝึกทักษะเริ่มจากง่ายไปสู่ยาก

3) หากมีข้อบกพร่องด้านใด ครูต้องเสนอแนะแก้ไขทันที แต่ต้องระวังไม่ให้รู้สึก ว่าทำผิดแล้วถูกตำหนิ

4) เปิดโอกาสให้ได้ฝึกทักษะสม่ำเสมอ เช่นการแสดงละคร การเขียน การพูด ได้ว่าที่ การอภิปราย ผลัดกันให้พูด ให้อ่าน และให้เขียน การฝึกการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจ ร่วมกัน การทำรายงานจากการค้นคว้า เป็นต้น

5) ควรมีการทดสอบผลการฝึกทักษะเสมอๆ

ในการสอนภาษาไทย การใช้สื่อการสอนมีความสำคัญเพื่อช่วยเสริมให้ผู้เรียน ได้รับความรู้ ความเข้าใจในการเรียนได้เร็ว ดีขึ้นและยั่งยืนมากขึ้น สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรษ์ (2522: 222-223) ได้เสนอแนะวิธีการเลือกสื่อการสอนสำหรับวิชาภาษาไทย ไว้ดังนี้

1) ควรมีขนาดใหญ่พอที่นักเรียนจะเห็นได้ทั่วถึง ฟังเสียงต้องดังได้ยินทั่วห้อง อย่างชัดเจน และสม่ำเสมอ

2) สอดคล้องกับเรื่องสามารถนำไปประกอบเรื่องราวตอนที่กำลังสอนอยู่ได้

3) ก่อนนำไปใช้ครูต้องซักซ้อมวิธีใช้ให้คล่องแคล่ว และตรวจสอบสภาพให้ เรียบร้อย

4) สื่อบางประเภทต้องมีผู้ช่วย ครูต้องนัดแนะ ซักซ้อมให้พร้อม

5) วางแผนการใช้สื่อว่าสื่อประเภทใดใช้กับเนื้อหาตอนใด

6) กำหนดเวลาโดยประมาณเพื่อให้ใช้ได้เหมาะสมพอดี ไม่ควรใช้สื่อการสอนถ่วง เวลาการสอน

7) ควรปรับสื่อให้เหมาะสมกับความสนใจ ประสบการณ์ และระดับสติปัญญา ของนักเรียน

8) ครูไม่ควรยืนบังในขณะที่ใช้สื่อ ควรยืนด้านข้าง ไม่หันหลังให้นักเรียน

9) ควรมีอุปกรณ์ช่วยในการชี้ เช่น ไม้ชี้ในการอธิบายสื่อ ไม่ควรชี้ด้วยมือ

10) ขณะใช้สื่อ ครูต้องคอยดูปฏิบัติเป็นอย่างไร

11) สื่อที่ยังไม่ได้ใช้ต้องเก็บให้มิดชิด ไม่ให้นักเรียนเห็นก่อน เพราะจะทำให้ ความสนใจลดลงได้

12) ตัวอักษร และข้อความในสื่อ ควรเป็นข้อความที่กะทัดรัด ไม่ยืดเยื้อเกินไป ขนาดตัวอักษรควรใหญ่พอเห็นได้ชัด

13) อย่าปล่อยให้เวลาให้นักเรียนต้องรอคอยนานเกินไปในการทำกิจกรรมต่างๆ จะ ทำให้หมดความสนใจ

14) สื่อบางประเภทต้องหาที่จัดวางเป็นพิเศษ เช่น โต๊ะ ขาหยั่ง เวกี จะต้องเตรียม ไว้ให้พร้อม

15) สื่อที่ใช้เสร็จแล้วควรเก็บให้พ้นสายตานักเรียน จะได้ไม่รบกวนสมาธิของนักเรียน

16) ไม่ควรทำการส่งสื่อผ่านต่อไปให้ครูที่ละคนในขณะที่สอน เพราะจะทำให้ผู้ที่รอคอยความสนใจ อาจทำได้เมื่อครูหยุดการพูดแล้ว และสื่อต้องมีมากพอที่จะแบ่งกันดูจะได้ไม่เสียเวลารอนาน

17) การใช้ภาพประกอบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ต้องมีคำสั่งให้ชัดเจน และมีจำนวนเพียงพอ ภาพไม่จำเป็นต้องใหญ่มาก

18) สื่อการสอนบางประเภทอาจใช้แทนครูได้บางโอกาส เช่น เทปบันทึกเสียง ทำนองเสนาะ นักเรียนอาจฝึกหัดการอ่านทำนองเสนาะจากเทปได้นอกเวลาเรียน พร้อมติดตามผลหลังใช้

19) ควรให้นักเรียนมีโอกาสช่วยเหลือครูบ้างในการใช้สื่อแต่ละครั้ง

สุจิต เพียรชอบ และคณะ (2526: 13-20) กล่าวถึงลักษณะการสอนที่ดีที่ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี คือ

1) ทดสอบความรู้เดิม ก่อนผู้สอนภาษาไทยจะลงมือสอน ควรได้ทดสอบความรู้เดิมของนักศึกษา ก่อน เพราะการทดสอบความรู้เดิม จะทำให้ทราบว่า การสอนของตนสัมฤทธิ์ผลหรือมีคุณภาพเพียงใด เพราะผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจะเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพการสอนของผู้สอนได้เป็นอย่างดี และถ้าหากพบว่านักศึกษาค้นใดยังมีความบกพร่องอยู่จะได้สอนซ่อมเสริมให้ดีขึ้น ส่วนนักศึกษาที่มีทักษะดีอยู่แล้วก็จะได้ส่งเสริมให้พัฒนายิ่งขึ้นไปอีก

วิธีการทดสอบความรู้เดิมมีหลายวิธี คือ

- (1) ให้นักศึกษาทำข้อสอบที่ครูสร้างขึ้น
- (2) ให้นักศึกษาทำข้อสอบมาตรฐาน
- (3) สัมภาษณ์เพื่อทดสอบการฟังและการพูดของนักศึกษา
- (4) สังเกตการใช้ภาษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม
- (5) ให้นักศึกษาอ่านออกเสียงหรืออ่านทำนองเสนาะ
- (6) ให้นักศึกษาทำรายงานต่างๆ

2) ส่งเสริมประสบการณ์ตรง ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ การที่จะให้นักศึกษาใช้ภาษาได้คล่องแคล่ว จะต้องมีการประสบการณ์ตรงในการใช้ภาษาไทย ทั้งการรับสารและการส่งสาร เพราะฉะนั้น ผู้สอนจึงควรพยายามส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงให้มาก โดยพยายามยึดหลักการสอนที่เน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Student Centered)

3) มีจุดประสงค์แจ่มชัด ครูภาษาไทยต้องมีจุดประสงค์ในการสอนที่ชัดเจนแน่นอนว่า การสอนแต่ละครั้งต้องการที่จะให้เกิดอะไรขึ้นกับนักศึกษา หรือนักศึกษาควรจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดบ้าง และวัตถุประสงค์จะต้องครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย

4) จัดโอกาสให้ได้ฝึกนักศึกษา จะเกิดการเรียนรู้ได้ดีในวิชาภาษาไทย จะต้องได้รับการฝึกฝนอยู่เสมอ นักจิตวิทยาบอกว่า การเรียนรู้เกิดได้ด้วยการฝึกฝนตามกฎแห่งการฝึกฝน และการกระทำซ้ำ (Law of – Exercise and Repetition) เพราะฉะนั้น ในการสอนภาษานั้นผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะให้มากกว่าที่จะเป็นผู้สอน โดยใช้วิธีสอนที่นักศึกษาได้ร่วมกิจกรรมมากๆ เช่น การสอนแบบอภิปราย แบ่งกลุ่มระดมความคิด แบ่งกลุ่มให้ศึกษาค้นคว้า แบ่งกลุ่มทำงาน แบ่งกลุ่มศึกษาปัญหา การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสอนโดยวิธีแก้ปัญหา

5) รู้ให้ลึกเพื่อประสานสัมพันธ์ การสอนวิชาภาษาไทยผู้สอนจะสอนทักษะใดทักษะหนึ่งโดยเฉพาะย่อมไม่ประสบผลดี จึงต้องสอนให้สัมพันธ์กับทักษะอื่นๆ ในขณะเดียวกันไปด้วย

6) เลือกสรรวิธีการประเมินผล องค์ประกอบของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยที่สำคัญประกอบไปด้วย การตั้งวัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ และการประเมินผล ทั้ง 3 ประการนี้ ต้องทำต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา

กล่าวโดยสรุป การสอนภาษาไทยเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงนั้น ผู้สอนต้องตระหนักเสมอว่าภาษาไทยเป็นวิชาที่ต้องใช้ทักษะ การที่จะให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้คล่องแคล่ว ผู้เรียนต้องมีประสบการณ์ตรงในการใช้ภาษาไทยทั้งการรับสารและการส่งสาร เพราะฉะนั้น ผู้สอนจึงควรพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงให้มีการฝึกปฏิบัติทักษะ ยึดหลักการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีการทดสอบความรู้เดิม เลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการลงมือปฏิบัติ และมีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเรื่องที่เรียน

นอกจากนี้ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย (2538: 349-354) ได้เสนอแนะว่า เมื่อครูจบจากการเรียนการสอนแล้วควรมีการทดสอบวัดความรู้และเสนอวิธีการประเมินผลการสอนภาษาไทยไว้ว่า โดยปกติการประเมินผลในวิชาภาษาไทยมีวิธีการหลายวิธี เพื่อให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพที่ดีสามารถวัดได้ตรงตามความเป็นจริง ครูภาษาไทยควรใช้วิธีประเมินหลายๆ วิธีประกอบกัน ตามที่ นลินี บำเรอราช (2546: 108) สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย (2538: 349 - 354) กล่าวไว้อย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

- 1) การถามตอบปากเปล่าหลังจากที่สอนเนื้อหาเสร็จสิ้นลงแล้ว
- 2) การสอนปากเปล่าเพื่อวัดผลด้านเนื้อหาและทักษะการพูดของนักศึกษา
- 3) การสัมภาษณ์นักศึกษาเป็นรายบุคคล

4) การสนทนาระหว่างครูกับนักศึกษาหรือจัดให้นักศึกษาสองคนออกไปสนทนาหน้าชั้น

5) การอภิปรายแบบปาฐกถาหมู่ หรือการอภิปรายซักถาม

6) การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดในเรื่องต่างๆ

7) สังเกตการใช้ภาษาของนักศึกษา

8) ใช้แบบสอบถามให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทย และเพื่อนักศึกษาได้ประเมินผลตนเอง

9) ให้นักศึกษาทำรายงานเสนอผลการค้นคว้า

10) ใช้มาตราส่วนประเมินมาณ (Rating Scale) ประเมินผลการพูด การเขียนของนักศึกษา

11) การบันทึกพฤติกรรมทางภาษาของนักศึกษา (Anecdotal Record)

12) วัดผลโดยใช้แผนภูมิแสดงเกณฑ์ต่างๆ ที่ตั้งไว้ เช่น การฟังที่ดี การพูดที่ดี เป็นต้น

13) การสอบข้อเขียนที่มีข้อสอบทั้งปรนัยและอัตนัย

14) ฝึกฝนซ่อมเสริมทักษะ การสอนซ่อมเสริมทักษะเป็นภาระสำคัญของครูภาษาไทย เมื่อพบว่า นักศึกษายังห่วยความสามารถในทักษะใดก็ควรที่จะจัดสอนซ่อมเสริมวิธีสอนซ่อมเสริมทักษะอาจทำได้ดังนี้ คือ

(1) ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มตามระดับความสามารถ

(2) ให้นักศึกษาเข้าห้องปฏิบัติการทางภาษา

(3) ใช้วิธีปฏิบัติทางคลินิก

(4) ใช้แบบฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

(5) ใช้วิธีการบรรยายเชิงอภิปราย

(6) ใช้แบบเรียนแบบโปรแกรมเพื่อซ่อมเสริมเฉพาะทักษะ

(7) ใช้เกมประกอบการสอนซ่อมเสริมทักษะ

(8) ใช้สถานการณ์จำลองและบทบาทสมมุติเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน เพื่อให้เกิดความมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น

สำหรับการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ ผู้เรียนก็จะต้องได้รับการฝึกฝนให้เกิดทักษะในการใช้ภาษาด้านต่างๆ เพราะภาษาไทยเป็นทั้ง ศาสตร์ และ ศิลป์ ก็ต้องศึกษาให้เข้าใจในศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ต่างๆทางภาษาไทย และก็ต้องรู้ “ศิลป์”ในการใช้ภาษาไทยด้วย ผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ทางภาษาไทยไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้นั้น ผู้สอนก็ต้องหาแนวทางในการ

จัดกิจกรรมและรูปแบบของแบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาแก่ผู้เรียนอย่างหลากหลายในบริบทของสังคม วัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จะสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญที่จะนำความรู้และความเข้าใจในภาษาไทยเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนภาษาไทยอย่างมีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

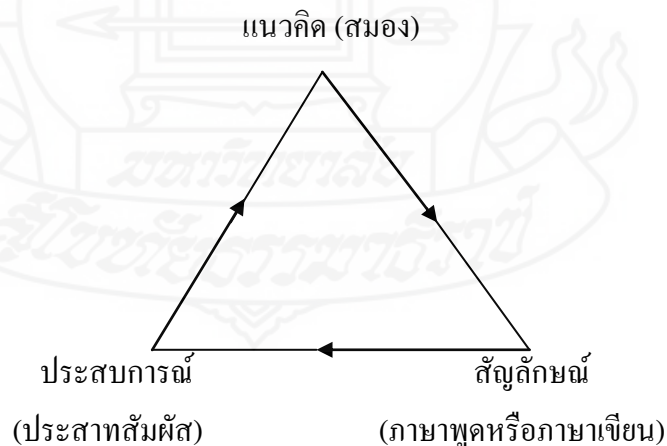
3.7 การสอนภาษาเพื่อพัฒนาทักษะ

ในการสอนภาษาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการใช้ภาษาให้ดีขึ้น ครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีการฝึกทักษะ รู้จักหลักในการจัดประสบการณ์ทางภาษา

3.7.1 การจัดประสบการณ์ทางภาษา

ประสบการณ์ทางภาษาเป็นภาษาที่ได้จากการฟัง การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอ่าน และการดู ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์ทางภาษาที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดู ผู้เรียนสะสมมาตั้งแต่ยังเยาว์วัย ประสบการณ์ทางภาษาเป็นพัฒนาการทางภาษาอย่างหนึ่งของผู้เรียน (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ 2554: 29)

ประสบการณ์ทางภาษาเป็นแนวคิดที่เกิดจากการสร้างของสมองโดยอาศัยการรับรู้จากประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก และร่างกาย แล้วส่งให้สมองแปลความหมายเพื่อทำความเข้าใจ สรุปเป็นแนวคิดโดยใช้สัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนได้ถูกต้องเรียกว่า ประสบการณ์ทางภาษา (Piaget, 1965: 162) สรุปเป็นแผนภาพแสดงความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ภาพที่ 2.5 การเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ แนวคิด และภาษา

(Piaget, 1965: 162 ; Stauffer, 1980: 208)

ศุภวัฒน์ ชื่นชอบ (2524: 15) ได้เสนอแนวทางในการจัดประสบการณ์ทางภาษาให้แก่ผู้สอน ดังนี้

1) สอนโดยใช้หลักทางภาษาศาสตร์ คือการพูดทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจแล้วจึงแปลความเข้าใจจากสัญลักษณ์ของเสียงเป็นสัญลักษณ์ของตัวอักษร ผู้เรียนจะเรียนรู้ภาษาในความแตกต่างของภาษาพูดกับภาษาเขียน ในขณะที่เดียวกันก็จะเห็นความสัมพันธ์ของเสียงที่เปล่งออกมากับรูปร่างของคำ

2) สอนโดยใช้ภาพประกอบ เน้นการสื่อความหมายโดยใช้ภาพเป็นสื่อ

3) สอนโดยยึดพฤติกรรมของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนต้องเข้าใจการตอบสนองและความต้องการของผู้เรียนต่อสภาพแวดล้อม

4) สอนโดยอาศัยวิธีการพูด เน้นการปูพื้นฐานการเรียนรู้จากภาษาพูด

5) การสอนโดยยึดหลักลำดับขั้นพื้นฐานจากง่ายไปสู่ยาก

ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางภาษา ผู้สอนต้องเน้นการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) การเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดประสิทธิภาพ ถ้าหากผู้เรียนได้เข้าใจถึงจุดหมายของการเรียน และมองเห็นความสัมพันธ์ของกิจกรรมในการเรียนกับจุดหมายนั้น

2) การจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3) ในการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะและเกิดความเข้าใจเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด

4) การเรียนของผู้เรียนจะต้องเน้นการฝึกเพื่อให้สามารถนำไปใช้

กล่าวโดยสรุป ประสบการณ์ทางภาษา เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีจากการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนตั้งแต่ยังเป็นเด็กผู้เรียนจึงสามารถถ่ายทอดออกมาได้ ผู้สอนต้องมีความเข้าใจและพยายามดึงประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีอยู่ออกมาใช้ในการฝึกทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เร็วขึ้น

3.7.2 การสอนภาษาไทยตามแนวทักษะสัมพันธ์

ในการสอนภาษาไทยเพื่อให้การรับ ส่งสารสมบูรณ์ ครูภาษาไทยจึงต้องสอนไปพร้อมกันทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน โดยไม่จำกัดจำเพาะว่าชั่วโมงหลักภาษาจะไม่กล่าวถึงวรรณคดี ชั่วโมงวรรณคดีไม่พูดถึงการใช้ภาษาหรือหลักภาษาเพราะจะทำให้เกิดปัญหาเรื่องการสื่อสาร และเป็นไปไม่ได้ว่าจะสอนเพียงทักษะใดทักษะหนึ่งใน 4 ทักษะนั้น แต่จะต้องสอนพร้อมกันไปจะเน้นหลักทักษะใดก็ได้แล้วแต่ผู้สอน (สมพร มั่นตะสูตร 2526: 107)

สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรรย์ (2523) กล่าวถึงการสอนเชิง
ทักขสัมพันธ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการสอนภาษา เป็นเพราะ

- 1) ทักษะทางภาษานั้นสัมพันธกันเองอยู่แล้วตามธรรมชาติ
- 2) การใช้ภาษาของมนุษย์ในชีวิตประจำวันต้องมีการรับสาร และส่งสาร
อยู่ตลอดเวลา
- 3) การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น จะต้องมีการปฏิบัติตอบทางภาษาเกิดขึ้น
ต่อเนื่องกัน การที่บุคคลจะใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องรับการฝึกฝนในเชิงทักขสัมพันธ
- 4) การสอนเนื้อหาวิชาทางภาษาไทยนั้นถ้าสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
เช่นสอนหลักภาษาที่มุ่งแต่หลักภาษา โดยไม่คำนึงถึงเนื้อหาหลักภาษาที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดี หรือ
การใช้ภาษาก็จะทำให้เนื้อหาหลักภาษานั้นแห้งแล้ง ปราศจากคุณค่าและไม่น่าสนใจ
- 5) ในปัจจุบันแนวโน้มการสอนภาษาไทยนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสอน
เนื้อหาวิชาหรือทักษะใดๆก็ตาม มุ่งที่จะจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนได้มากมายหลายประเภท
- 6) การเรียนการสอนตามแนวใหม่ไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม มุ่งตัวผู้เรียน
เป็นสำคัญ การเรียนการสอนจะประสบผลดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเองและ
ยังได้กระทำกิจกรรมมากเท่าใด ก็จะเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น การสอนแบบทักขสัมพันธถ้า
ได้จัดวางแผนการเรียนการสอนให้ดีแล้ว นักเรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เป็นอย่างมาก
- 7) ปัจจุบันนักการศึกษาพยายามนำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ในการสอนเป็น
อย่างมากเพราะเชื่อว่าหากมีการจัดสภาพแวดล้อมหรือสิ่งเร้าที่ดีแล้ว ผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา เช่น สกินเนอร์ (Skinner) เชื่อว่าถ้ามีการปรับปรุงสิ่งเร้าแล้ว
ก็จะสามารถปรับปรุงการสอนภาษานั้นได้ ถ้าได้จัดกิจกรรมต่างๆหลายรูปแบบ ผู้เรียนก็จะมี
ปฏิกิริยาตอบสนองได้มาก พฤติกรรมทางทักษะภาษาก็จะดียิ่งขึ้น
- 8) การสอนแบบทักขสัมพันธนั้น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมาก โอกาส
ประสบผลสำเร็จจึงมีมาก ทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจ เกิดความกระตือรือร้น และเกิดความสนใจ
มองเห็นคุณค่าและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาไทย
- 9) หลักสูตรปัจจุบันเน้นเรื่องการบูรณาการ จึงจำเป็นยิ่งที่ครูจะต้องจัดการ
เรียนการสอนแบบทักขสัมพันธเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร
- 10) แบบเรียนภาษาไทยในปัจจุบันเป็นแบบเรียนชุดทักขสัมพันธซึ่งเน้นที่
จะสอนวรรณคดี หลักภาษาและการใช้ภาษาให้สัมพันธ จึงจำเป็นยิ่งที่ครูจะต้องจัดการเรียน
การสอนแบบทักขสัมพันธ

3.7.3 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง

การสอนทักษะในการฟังนั้นมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักจับใจความสำคัญ มีมารยาท รู้จักนำความรู้ที่ได้ฟังไปใช้ ผู้สอนอาจจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฟังรายการต่างๆ จากวิทยุโทรทัศน์ แล้วจดบันทึกการใช้ภาษาที่พบว่าเป็นข้อบกพร่องในด้านต่างๆ นำมารายงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในห้องเรียน การฟังที่ดีมีดังนี้ ผู้ฟังต้องเตรียมตัวให้พร้อมโดยศึกษาหัวข้อในการฟัง มีความสุภาพตั้งใจแน่วแน่พยายามจับประเด็นที่สำคัญ ต้องรู้จักสังเกต อวัจนภาษา หรือภาษาท่าทาง หมั่นฝึกฝนปฏิบัติในการฟังบ่อยๆ พยายามบันทึกเรื่องราวโดยละเอียด นำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้รับรู้ ขอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และต้องหมั่นฝึกกริยามารยาทในการฟังได้แก่ การแสดงกริยาที่สงบเรียบร้อย มีความตั้งใจฟัง มีความสุภาพ แสดงความสนใจและให้ความสำคัญในการฟังอย่างสม่ำเสมอ (ภักพร ทองมีศรี และพรรัตน์ อนุพันธ์ 2546: 51-52)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทย ในการสื่อสารนั้นผู้สอนต้องเข้าใจว่าภาษาเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มีใช้ลักษณะทางธรรมชาติ หรือทางพันธุกรรม ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนกระทั่งเกิดทักษะซึ่งต้องใช้กลวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย (อภิรักษ์ อนุะมาน 2545: 36)

1) กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง

การพัฒนาทักษะการฟังควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

(อภิรักษ์ อนุะมาน 2545: 37-40)

- (1) การฝึกปฏิบัติจริง
- (2) การใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติให้พอเหมาะและสม่ำเสมอ
- (3) เนื้อหาที่ใช้ฝึกปฏิบัติควรเป็นไปตามลำดับจากง่ายไปยาก
- (4) สมมติสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับที่ผู้เรียนประสบในชีวิตประจำวัน
- (5) จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟังให้สัมพันธ์กับทักษะอื่นๆ
- (6) คำนึงถึงการให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับ
- (7) ควรฝึกให้ผู้เรียนฟังอย่างไม่มีอคติ

2) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการฟัง

กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้แก่ผู้สอนอิสลามศึกษาเป็นทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารขั้นพื้นฐาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการฟังระดับพื้นฐาน ได้แก่ การฟังเพื่อความเข้าใจ ในการฝึกฟังผู้เรียนจะต้องเริ่มต้นกระทำตามหรือแสดงตามขั้นตอนต่อไปนี้

- (1) หมายความว่าของคำแต่ละคำ
- (2) หมายความว่าของวลีหรือประโยคเมื่อมีคำหลายคำมารวมกัน
- (3) หมายความว่าเรื่องราวในแต่ละย่อหน้า
- (4) หมายความว่าเรื่องราวตลอดทั้งเรื่อง
- (5) สามารถตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร

อย่างไร และทำไม

- (6) มีความเข้าใจในเรื่องที่ฟังอย่างสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุป ในการฟังเพื่อความเข้าใจ อาจแสดงออกโดยพฤติกรรมต่างๆ ได้ดังนี้ ฟังแล้วปฏิบัติตาม ฟังแล้วตอบคำถาม ฟังแล้วเล่าเรื่องที่ฟังได้ และฟังแล้วแสดงความคิดเห็นได้ ในการตรวจสอบพฤติกรรมการฟังอาจเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับทักษะทางภาษาอื่นๆ ได้ เช่น การฟังกับการพูด และการฟังกับการเขียน โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้เชื่อมโยงกับทักษะการฟังกับการพูด

3.7.4 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการพูด

การสอนทักษะในการพูด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการพูดให้พูดได้ถูกต้อง ชัดเจนทั้งด้านการออกเสียงตามอักขรวิธี ความถูกต้อง การสื่อสารการพูดและรู้จักใช้ภาษาพูดได้เหมาะสมกับกาลเทศะ มีมารยาทในการพูด กล่าวแสดงความคิดเห็นโดยการพูดและการใช้จินตนาการตัดสินใจเลือกใช้ถ้อยคำได้เหมาะสมแก่โอกาส (สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรษ์ 2522: 89 และสมพร มั่นตะสูตร 2526: 122)

- 1) กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการพูด

การฝึกทักษะการพูดนั้นผู้สอนต้องให้โอกาสผู้เรียนได้พูดในสถานการณ์ต่างๆ และได้ฝึกซ้ำๆ เพื่อเกิดความชำนาญ โดยมีกิจกรรม (การรณรงค์ รัดนแสนวงษ์ และปรัชญา อาภากุล 2550: 24) ดังนี้

- (1) การฝึกต้องเน้นที่การฝึกจริงและฝึกเป็นรายบุคคล ครั้งละ 5 - 10 นาที

(2) ผู้สอนควรได้จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ โดยให้ผู้เรียนได้ติดตามข่าวสารของสังคมว่ามีความเคลื่อนไหวไปในลักษณะใด อะไรเป็นปัญหาที่กำลังประสบอยู่ในสังคม การนำเสนอข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ รวบรวมประเด็นต่างๆ ที่เป็นปัญหาในสังคมนำมาวิเคราะห์หาทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

- (3) เล่าเรื่องที่ตนสนใจ ประทับใจคนละ 2-5 นาที

(4) รูปแบบต่างๆของการฝึกพูด ในการพูดที่ดีจะต้องมีทักษะในการพูด และต้องมีจรรยา มารยาทของคนดีมาประกอบด้วย จรรยามารยาทที่เน้นเป็นพิเศษคือ ความสุภาพ เรียบร้อย ความจริงใจ และความรับผิดชอบต่อการพูด

2) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการพูด

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารในชีวิตประจำวันให้แก่ผู้เรียนสามารถกระทำดังนี้ (ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ 2554: 17-20; Bailey, 2005: 30-41, 90-98, 118-127)

(1) การฝึกในระยะเริ่มต้นเริ่มพูดเป็นคำและกลุ่มคำที่แสดงความต้องการของตนเอง คำศัพท์ต่างๆที่ต้องใช้ เกี่ยวข้องกับความต้องการและความรู้สึกทั่วไป หลักการในการฝึกผู้สอนต้องกำหนดเรื่องให้ผู้เรียนพูดโดยใช้กระบวนการกลุ่มและการจับคู่ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพูด กิจกรรมที่ใช้ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ การเติมข้อมูลที่ให้ไม่ครบ บทบาทสมมติ เล่นละคร การใช้ภาพเป็นสื่อในการพูดโดยเน้นข้อเท็จจริง และการฝึกใช้ท่าทางในการพูด

(2) ฝึกการแนะนำตนเอง การขอความช่วยเหลือ การกล่าวขอบคุณ การกล่าวขอโทษ การขอร้องในโอกาสต่างๆ การเล่าประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การแนะนำสถานที่ การเชิญชวน และการพูดในโอกาสต่างๆ ได้แก่ การกล่าวขอบคุณ การกล่าวต้อนรับ

ฮอว์วิทซ์ (Horwitz, 2008: 94-105) กล่าวถึงการสอนทักษะ การพูดที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและผู้สอนควรมีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับทักษะการพูด ดังนี้

(1) กระตุ้นให้ผู้เรียนพูดถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเองและพยายามสื่อสารความคิดของตนเองในช่วงการเริ่มฝึก

(2) พยายามศึกษาและรู้จักผู้เรียนของตน

(3) เลือกแก้ไขความผิดพลาดโดยคำนึงถึงการสื่อสารในชีวิตจริง

(4) จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการพูดที่ส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้เรียน

(5) แสดงความสนใจในสิ่งที่ผู้เรียนพูด

(6) ใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อลดความวิตกกังวลของผู้เรียน

(7) เสนอกิจกรรมการพูดที่น่าสนใจสำหรับผู้เรียน

(8) สอนโดยเน้นกลวิธีในการสื่อสารมากกว่าเน้นไวยากรณ์

(9) ไม่คาดหวังผลของผู้เรียนสูงจนเกินไป

(10) สร้างสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลายขณะฝึกพูด

กล่าวโดยสรุป การฝึกพูดนั้นผู้สอนต้องให้โอกาสผู้เรียนได้พูดในสถานการณ์ต่างๆ และควรได้กระทำซ้ำๆ เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ กิจกรรมการฝึกอาจเป็นกลุ่มจับคู่ หรือเป็นรายบุคคล ในการฝึกควรใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการให้ลงมือปฏิบัติจริงภายในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ทำซ้ำๆจนเกิดเป็นทักษะ

3.7.5 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน

การอ่านเป็นกระบวนการแปลความของตัวอักษรออกมาเป็นความคิด การอ่านจึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะช่วยให้เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้กิจกรรมการสอนอ่านเพื่อพัฒนาสังคมจึงมีความสำคัญมากที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลายเพื่อสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียนให้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างตลอดชีวิต

1) กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน

หัวใจของการอ่านคือ การเข้าใจความหมายของคำ และการแปลความหมายออกมาเป็นความคิดให้ตรงกับความคิดของผู้เขียน การพัฒนาทักษะการอ่านเริ่มต้นจากการอ่านมีหลักการดังนี้ ความชัดเจน ความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว และการเว้นจังหวะวรรคตอน (ภักพร ทองมีศรี และพรรัตน์ อนุพันธ์ 2546: 96)

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2547: 215-217) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการอ่าน ดังนี้

(1) การพัฒนาทักษะการอ่าน เป็นการฝึกฝนทักษะการอ่านเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาให้สามารถอ่านได้ถูกต้อง คล่องแคล่วและรวดเร็ว อ่านแล้วรู้เรื่อง จับใจความได้ ตอบคำถามและเล่าเรื่องได้ มีทักษะการอ่านออกเสียงและการอ่านในใจ

(2) การอ่านเพื่อหาความรู้ เป็นการอ่านเพื่อหาคำตอบ หรือตอบปัญหา ที่สงสัย หรือเพื่อแสวงหาความรู้ เป็นการอ่านเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือการทำงาน

(3) การอ่านเพื่อความบันเทิง เป็นการอ่านที่เป็นอาหารใจ ให้เกิดความเพลิดเพลินสามารถสร้างจินตนาการและเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้เกิดความสนุกสนาน

(4) การอ่านเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นการใช้เวลาว่างที่มีอยู่ ด้วยการอ่านหนังสือ หาความรู้ ความเพลิดเพลินตามที่ตนเองชอบและต้องการ

ดังนั้นผู้สอนจะพัฒนาการอ่านของผู้เรียนให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ได้นั้นควรคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ คือ

(1) ความตั้งใจของผู้เรียน เป็นความสามารถในการเข้าใจลายลักษณ์อักษรหรือข้อความที่อ่าน โดยผู้เรียนต้องมีประมวลคำอ่านมากพอ มีประสบการณ์ และต้องหมั่นฝึกฝนการอ่าน

(2) ความเร็วในการอ่าน อัตราความเร็วจะแตกต่างกันตามการอ่านเร็ว และการอ่านช้า ผู้อ่านเร็วจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเลือกเรื่องที่อ่าน การจะอ่านเร็วได้นั้น ผู้เรียนต้องทำการฝึกฝน ต้องอ่านบ่อยๆ หัดจับใจความในเวลาจำกัด และต้องมีสมาธิในการอ่าน

(3) เจตคติในการอ่าน คือต้องมีศรัทธาที่จะอ่าน ผู้เรียนต้องมีความสนใจและพอใจที่จะอ่าน

คาซซิดี และคณะ (Classidy & Other, 2010: 644-655) ได้ให้แนวคิดกลวิธีในการจัดกิจกรรมเป็นการวางรากฐานการอ่านที่มั่นคงเกี่ยวข้องกับหลักสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

(1) ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจหน่วยที่เล็กที่สุดของเสียงในการพูด (Phonemes)

(2) ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจเสียงที่เปล่งออกมาคู่กับสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษร (Phonics)

(3) ผู้สอนต้องฝึกให้ผู้เรียนมีความคล่องแคล่ว (Fluency)

(4) ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนเข้าใจคำศัพท์ต่างที่ปรากฏในบทเรียนให้รู้จักเสียงอ่านที่ถูกต้อง

(5) ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและวิธีจับใจความ (Comprehension)

2) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการอ่าน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการอ่านสำหรับผู้เรียนที่ผู้สอนควรปฏิบัติ มีดังนี้ (Gollnick and Chinn, 1994)

(1) ใช้สื่อในการอ่านนำมาปรับภาษาให้มีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน

(2) แนะนำคำศัพท์ ซึ่งเป็นคำยากให้ผู้เรียนรู้จัก

(3) ให้ผู้เรียนอ่านเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพื่อทำความเข้าใจและค้นหาประเด็นสำคัญแต่ละย่อหน้าของเรื่องที่อ่าน

(4) ให้ผู้เรียนช่วยกันเล่าเรื่องเมื่ออ่านเนื้อเรื่องจบ และช่วยกันค้นหาประเด็นสำคัญของเรื่อง

(5) ให้ผู้เรียนอ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเหนือจากเรื่องที่อ่าน โดยอาจให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หรืองานเดี่ยวแล้วนำเสนอหน้าชั้น

โบรโซ และซิมพ์สัน (Brozo and Simpson, 1995: 46-48 และ สุนันทามันเศรษฐวิทย์ 2554: 67-68) ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ผู้ที่มีปัญหาในการอ่านไว้ ดังนี้

(1) การจัดกิจกรรมการอ่านต้องเน้นการบูรณาการทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และรวมศิลปศึกษาเข้ามาด้วยกันเพื่อให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย

(2) การสร้างประสบการณ์ทางภาษาให้ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น การช่วยให้ผู้เรียนใช้ภาษาที่ถูกต้องแนะนำคำที่เป็นรูปธรรมที่อยู่ใกล้ตัวให้ฝึกอ่านและสะกดคำให้ถูกต้องนำคำมาแต่งประโยค การฝึกควรกระทำต่อเนื่องทุกวัน

(3) การเชื่อมโยงกิจกรรมการฟังสู่การพูด การอ่านสู่การเขียน และควรเป็นไปตามขั้นตอน เริ่มต้นตั้งแต่อ่านเรื่องให้ผู้เรียนฟัง โดยใช้หนังสือหน้าบทเพื่อเป็นการสร้างความรู้สึกให้มีความสนใจในการฟัง แล้วจึงให้ผู้เรียนเล่าเรื่องที่ได้อ่านเมื่อเล่าจบให้ช่วยกันสรุปเรื่อง หลังจากนั้นผู้สอนแนะนำคำยากหรือคำใหม่ให้ผู้เรียนไม่ได้คุ้นเคยจากเรื่องที่ฟัง ให้ฝึกการอ่านและสะกดคำ และฝึกแต่งประโยคปากเปล่าโดยใช้คำที่ฝึกอ่านมาแล้ว และสุดท้ายให้ผู้เรียนเขียนคำและประโยค

(4) การให้งานแก่ผู้เรียนในการฝึก ควรให้เสร็จภายในชั่วโมงเรียน การให้งานไปทำที่บ้านไม่ควรเป็นงานเขียน ควรเป็นการฟัง การอ่าน แล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟังเป็นการช่วยแบ่งปันประสบการณ์ให้เพื่อนได้รับรู้ด้วย

(5) การให้รางวัลและคำชมเชยเป็นแรงจูงใจที่สำคัญสำหรับผู้เรียนเป็นสิ่งเร้าที่ช่วยให้

(6) การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงช่วงเวลาของความสนใจของผู้เรียนซึ่งจะมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นๆ ประมาณ 20-45 นาที หากสังเกตเห็นความเบื่อหน่ายและเมื่อยล้าของผู้เรียนควรให้พัก และเปลี่ยนกิจกรรมเป็นอย่างอื่นผู้สอนจึงต้องเตรียมกิจกรรมให้หลากหลาย

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการอ่านผู้สอนสามารถบูรณาการทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และรวมศิลปศึกษาเข้ามาด้วยกัน สิ่งที่สำคัญควรใช้สื่อประกอบการอ่านที่ดึงดูดความสนใจ และควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เช่น วัฒนธรรมของผู้เรียน วิธีการดำเนินชีวิต การปฏิบัติศาสนกิจ ในการสอนควรเชื่อมโยงไปสู่บริบทและสภาพสังคมจริงของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

3.7.6 การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน

ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ต้องใช้เวลาฝึกฝนมากกว่าทักษะอื่นๆ จึงจะเกิดผล การเขียนเป็นการสื่อสารความคิดด้วยลายลักษณ์อักษร ตัวอักษรเป็นสื่อเพื่อกำหนดข้อความ ความคิด ความต้องการ ความรู้สึกและประสบการณ์ ครูควรส่งเสริมผู้เรียนให้มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา คือรู้จักการใช้ภาษาเขียนที่ถูกต้อง ไม่ใช้ภาษาพูดในการเขียน ใช้คำให้ถูกต้องตามความหมาย ใช้คำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนการเขียนด้วยความประณีต รอบคอบ เพื่อบ่งบอก

ถึงนิสัยในการทำงานของผู้เขียนแต่ละคน การเขียนได้รวดเร็ว อ่านง่าย สะอาดเรียบร้อย ถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาษาเขียนได้แจ่มแจ้ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ภาษาเขียนได้กะทัดรัด (อัญญา ชีวพันธ์ 2549: 142 และสมพร มั่นตะสูตร 2526: 150)

1) กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน

การเขียนเป็นการแสดงความรู้ ความคิดและความรู้สึกในใจของผู้เขียนที่ต้องการสื่อออกมาให้ได้รับรู้ในลักษณะของข้อความที่เป็นลายลักษณ์อักษร การเขียนจึงมีความสำคัญต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันที่ทุกคนควรต้องพัฒนาทักษะการเขียน

สุจริต เพียรชอบ (2537: 251-253) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการเขียนไว้ คือ

- (1) รวบรวมความรู้เพื่อการสร้างสรรค์ โดยการศึกษาค้นคว้า เสนอกับผู้รู้ ตาคูหุพัง เสริมพลังด้วยการท่องเที่ยว เพิ่มการเฉลี่ยด้วยการวิจัย
- (2) เห็นความสำคัญของการพัฒนา ปรารถนาที่จะเขียน ความพอใจและความปรารถนาเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเกิดขึ้นในตัวของผู้เขียน
- (3) เรียนและเลียนกระบวนการ ควรพยายามศึกษาเรียนรู้กระบวนการเขียนของนักเขียนและเลียนแบบ
- (4) พยายามส่งสารด้วยการเขียน ให้มีการส่งสารด้วยการเขียนทุกวัน นอกเหนือจากการพูด
- (5) พากเพียรในการนำเสนอ การนำเสนอข้อเขียนที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นประจำจะทำให้เกิดการพัฒนา
- (6) เขียนเสมอเป็นประจำ การเขียนเป็นทักษะควรเป็นกิจกรรมที่ต้องทำทุกวันยิ่งเขียนบ่อยก็จะทำให้เขียนคล่องมากขึ้น
- (7) ทำตัวให้เป็นคนมีเวลา ควรมีการบริหารเวลาให้มีเวลาในการพัฒนาตนเองในการเขียน
- (8) ทำผลงานให้มีคุณค่าด้วยการใช้ความคิดริเริ่ม ควรเริ่มพัฒนาผลงานและประเมินผลงานของตนพัฒนาให้มีคุณค่า
- (9) ตรวจแก้ไขเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ ควรมีการประเมินผลงานการเขียนและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนาทักษะการเขียนสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาเป็นการเขียนเพื่อสื่อความคิด จันตรี คุปตะวาทีน (2554: 40) ได้แบ่งลักษณะของการพัฒนาทักษะการเขียนเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

(1) การเขียนสื่อความเบื้องต้น คือ การนำเอาตัวอักษรมาร้อยเรียงติดต่อกันให้เป็นคำ กลุ่มคำ ประโยค และเรื่องราวจนสามารถสื่อสารให้ผู้รับสารรู้ได้ว่าอ่านอย่างไร เขียนอะไร คืออะไร โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนเป็นการเขียนข้อมูล ความรู้ที่มีอยู่ให้ผู้อื่นทราบตามความเป็นจริงและใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเขียนบันทึก การเขียนบทสนทนา การเขียนข้อเขียนส่วนตัว เป็นต้น

(2) การเขียนสื่อความตามรูปแบบ คือ การเขียนสื่อความคิดได้ตรงตามที่คุณส่งสารตั้งใจไว้ ตรงตามเป้าหมาย ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา และรูปแบบของการเขียน ได้แก่ การเขียนเรียงความ การเขียนย่อความ การเขียนสรุปความ การเขียนจดหมาย การเขียนรายงาน การเขียนคำอวยพร เป็นต้น

(3) การเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ การเขียนที่ต้องใช้ความรู้ ความคิด จินตนาการ และศิลปะในการเขียนเข้าไปเกี่ยวข้อง เป็นการเขียนความคิด ความเข้าใจให้ผู้อ่านรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้สอนได้กำหนดให้มีการพัฒนาทักษะการเขียนทั้ง 3 ลักษณะในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเขียนคำ การแต่งประโยค การเขียนบันทึกประจำวัน การเขียนเรียงความ การเขียนสรุปความ การเขียนย่อความ การเขียนคำอวยพร การเขียนความคิดความเข้าใจ เป็นต้น

1) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการเขียน

กระบวนการเขียนเริ่มต้นจากการเลือกเรื่อง การกำหนดขอบเขต เนื้อหา การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดโครงเรื่อง การเรียบเรียงเรื่อง และการตรวจทานแก้ไข แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียน และการสอนการเขียนเพื่อสื่อความตามรูปแบบ ดังนี้ (จันทร์ คุปตะวาทีน 2554: 48-69)

(1) การสอนเขียนโดยใช้กรอบมโนทัศน์หรือแผนที่ความคิดเป็นการเรียบเรียงความคิดความเข้าใจที่ได้จากการอ่าน การดู และการฟัง แล้วนำสาระสำคัญแต่ละประเด็นมาเขียนลงในแผนภูมิหรือแผนภาพที่สร้างขึ้นเองง่ายๆ เพื่อให้อ่านเข้าใจง่ายอาจเรียกว่า แผนที่ความคิด แผนผังความคิด หรือแผนภาพความคิด (Mind Map หรือ Mind Mapping) แผนภาพโครงเรื่อง หรือผังมโนทัศน์ (Concept Mapping)

(2) แผนผังใยแมงมุม (Web Diagram หรือ Spider Map) ใช้แสดงการแยกแยะองค์ประกอบของข้อมูล จัดระบบ จัดลำดับข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน

(3) แผนภูมิโครงสร้างต้นไม้ (Tree Structure) ใช้แสดงความสัมพันธ์ของเรื่องที่มีความสำคัญลดหลั่นกันไปเป็นชั้นๆ หรือบางท่อน

(4) แผนภูมิขั้นบันได (Descending Ladder หรือ Time Ladder)

ใช้แสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีลักษณะเรียงลำดับจากจุดเริ่มต้นสูงขึ้นเหมือนขั้นบันได

(5) แผนผังการดำเนินงาน (Flowchart Diagram) ใช้แสดงการเลื่อน

ไหลของข้อมูลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ เป็นวงจร ที่มีการเลื่อนไหลหลายทิศทาง แต่นำไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

(6) แผนภาพหรือแผนรูปแสดงความสัมพันธ์ (Matrix Diagram)

ใช้แสดงข้อที่เน้นชนิดและความสัมพันธ์ที่สำคัญซึ่งกำหนดไว้เป็นแนวตั้งและแนวนอน

(7) แผนภูมิก้างปลา (Fishbone Map) ใช้นำเสนอข้อมูลที่มีประเด็น

ปัญหาหลักแล้วเสนอสาเหตุหรือผลที่เป็นองค์ประกอบ เกี่ยวข้องกัน

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเขียนในรูปแบบแผนผังหรือแผนภาพมีได้หลายรูปแบบ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณารูปแบบแผนที่ความคิด แผนผังความคิด หรือแผนภาพความคิด (Mind Map หรือ Mind Mapping) แผนภาพโครงเรื่อง หรือผังโน้ตส์ (Concept Mapping) แผนภูมิโครงสร้างต้นไม้ (Tree Structure) และแผนภูมิก้างปลา (Fishbone Map) เป็นกรอบมโนทัศน์ที่ใช้แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงข้อมูลความคิดหลัก และความคิดรองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนในการเขียนเรียงความ การเขียนสรุปความโดยยึดจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ผู้สอนควรจัดกิจกรรมบูรณาการทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และรวมศิลปศึกษาด้วยกัน การสอนควรเน้นการสร้างประสบการณ์และการฝึกทักษะ ในกระบวนการเรียนการสอนไม่ควรใช้เวลาในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนานเกิน 45 นาที จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้ ควรมีการจัดกิจกรรมที่สอดแทรกหรือขึ้นระหว่างเวลาให้เกิดความผ่อนคลาย การมีรางวัลและคำชมเชยจะเป็นแรงเสริมให้ผู้เรียนสนุกและมีความสุขกับการเรียนได้ ผู้วิจัยได้นำแนวทางในการจัดกิจกรรมของ แอลลิงตัน 4 ประเด็น และของโบโรโซ และซิมพ์สัน ทั้ง 6 ประเด็นมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3.7.7 การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมในการสอนภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ แสดงถึงเอกลักษณ์โดดเด่นของความเป็นไทย และมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับคนไทย มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและความเป็นปึกแผ่นของสังคมไทย ทั้งยังช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพของคนไทยให้มีความเป็นไทย คนไทยไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดจึงต้องเรียนรู้การใช้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ 2545)

การเรียนการสอนภาษาไทยในปัจจุบันได้เน้นการสอนภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้มีเป้าหมายประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ สามารถนำภาษาไทยมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ในวิชาการต่างๆที่ตนสนใจ (กรมวิชาการ 2545: 1) การเรียนการสอนจึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงคิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งต้องสอดแทรกการเรียนรู้เพื่อฝึกคิด เชื่อมโยงความรู้ทางภาษาไปสู่เรื่องคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมด้วย (กรมวิชาการ 2545: 35)

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราโชวาทด้านคุณธรรม จริยธรรมมีดังนี้ (กรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรม 2552)

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2479 มีใจความว่า “...ข้าพเจ้าขอฝากคิดเป็นเครื่องกำกับใจ มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ประเทศบ้านเมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ ก็ย่อมอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการ หรือ ประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ขอให้มั่นในคุณธรรม 3 ประการ คือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ ท่านจึงจะเป็นผู้ที่ควรแก่การสรรเสริญ ของมวลชนทั่วไป...”

ในโอกาสพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการเมื่อวันจันทร์ที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2512 มีใจความว่า “...หน้าที่อาจารย์คือปลูกฝังความรู้แก่นุชนรุ่นหลัง เพื่อในอนุชนรุ่นหลังนี้สามารถรักษาบ้านเมืองต่อไปได้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านต้องทำ ต้องทำด้วยความเสียสละ ด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ที่ต้องทำเช่นนี้ก็ต้องพูดอยู่เสมอว่าสำหรับประโยชน์ส่วนรวมแต่อย่าลืมว่า ประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมืองก็เป็นประโยชน์ส่วนตัวของตัวเอง เพราะว่าบ้านเมืองอยู่ดีแต่ละคนก็อยู่ดี...”

ในพิธีพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 มีใจความว่า “...จิตใจที่มี ที่เปล่งออกมาว่าข้าพเจ้าจะช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หมายถึง เราเชื่อว่าความเมตตาคุณธรรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ความเมตตา นั้นคือเราหวังดีต่อผู้อื่นไม่หวังร้ายต่อผู้อื่นทุกคน และรวมทั้งตัวเราเองด้วย คุณธรรมนั้นถ้ามีโอกาสที่จะช่วยเราเราก็ช่วย ถ้าเมตตาคือหวังดี และกรุณาคือช่วยเหลือทุกเมื่อนั้นทำได้ในทุกคน และถ้าตั้งใจทำจริง ก็จะทำให้หมู่คณะและทุกคนมีความสุขความสบายได้ เพราะว่า ไม่เบียดเบียนกันมีแต่คิดและหวังดีต่อกัน...”

พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่คณะครู นักเรียน โรงเรียนวังไกลกังวล เมื่อวันพุธที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 มีใจความว่า “...สำหรับครูก็ขอให้มีความตั้งใจที่จะสอนด้วยความเสียสละ เพื่อให้อนาคตของชาติได้แจ่มใส และให้นักเรียนทุกคนได้สามารถมีความเจริญรุ่งเรืองได้...” การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่

ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยเน้นปฏิบัติมากกว่าการจัดทำเนื้อหา ที่สำคัญผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะครูผู้สอนจะต้องเป็นแม่แบบที่ดี นักศึกษาจะยึดถือและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องเพราะจริยธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณธรรมในจิตใจของนักศึกษา จะเกิดขึ้นจากความศรัทธาของนักศึกษาเอง ดังนั้นการได้พบได้เห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ชิดที่ดี นับว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นักศึกษา

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับลักษณะครูที่ดีไว้เมื่อ 28 ตุลาคม 2523 ดังนี้ “...ครูที่แท้นั้น ต้องเป็นผู้กระทำแต่ความดี คือต้องหมั่นขยัน และอดุสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัย สำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ต้องปลื้มตัวปลื้มใจจากความสะอาดสบาย และความสนุกสนานรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ ต้องเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล...”

พระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2549) ทรงพระราชทานในวันภาษาไทยแห่งชาติประจำปี 2549 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2549 ความตอนหนึ่งว่า “... การเรียนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาเป็นการเรียนขั้นต้น เพื่อวางรากฐานการศึกษา ไม่เฉพาะด้านความรู้ภาษาไทยแต่เป็นรากฐานการคิด การรับรู้ คุณธรรม จริยธรรม การรับรู้ระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ของสังคม ตลอดจนการปลูกฝังวัฒนธรรมไทย และความเป็นไทยด้วย สำหรับคนไทยภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่มีความสำคัญมากที่สุด...”

หลักสูตรวิชาภาษาไทยจึงควรสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรม จรรยาบรรณ ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อมุ่งมั่นและพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ตลอดจนช่วยเหลือในด้านความคิด เพราะวิชาภาษาไทย เน้นให้ผู้เรียนรู้จักวินิจฉัย สิ่งที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ เพื่อให้มีความพร้อมที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและลักษณะการสอนที่ดี ผู้สอนต้องกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมไว้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนควรทำอะไรได้บ้าง หรือเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใดบ้าง วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ และเป็นวิชาที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการสอนภาษาไทยผู้สอนจึงต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะทางภาษาให้มาก ทั้งในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน (สุจริต เพียรชอบ 2537: 144)

การสอนภาษาไทยที่ดีต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับกรมสามัญศึกษาหรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมสามัญศึกษา 2545) ที่ได้กำหนดหลักการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไว้ใน

การเรียนการสอนดังนี้

- 1) การจัดการเรียนการสอน จะต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้
- 2) ทุกงานและทุกโครงการสามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมได้
- 3) บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแบบอย่างที่ดี จะเอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
- 4) การร่วมคิดร่วมทำของบุคลากรทุกฝ่าย ช่วยให้การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนอย่างได้ผล
- 5) การที่ผู้เรียนได้คิด ได้ปฏิบัติ และมีความพึงพอใจในงานกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยและคุณธรรมของตนเอง
- 6) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ควรคำนึงถึงหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 7) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนา
- 8) การติดตามและประเมินผลต้องทำอย่างมีระบบทั้งจากผู้อื่นและโดยตนเอง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมกราพันธุ์ จุฑะรสก ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้กลวิธีหรืออุปมาอุปไมยการสอน ดังนี้ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2553 จาก <http://ilti.kku.ac.th/sol/html/> และ มกราพันธุ์ จุฑะรสก 2545)

- 1) การยกอุทาหรณ์และการเล่าเรื่องประกอบ วิเคราะห์ภาพการ์ตูนจากข่าวประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและเรียนรู้คุณธรรม จากเหตุการณ์จริง
- 2) การเปรียบเทียบด้วย อุปมา เช่นการเปรียบเทียบสำนวน ข้อคิด การเล่นเกม เล่นคำและการใช้คำในความหมายใหม่ วิพากษ์คำคม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์วิจารณ์
- 3) การทำเป็นตัวอย่าง ค้นหาบุคคลต้นแบบเพื่อให้ผู้เรียนได้พบเห็นแบบอย่างที่ดี
- 4) อุปมาเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล ชมเชยผู้เรียน และให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การบันทึกความดี
- 5) การรู้จักจังหวะและโอกาส หาโอกาสที่เหมาะสมในการสอน

6) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการสอนตามความเหมาะสมของเหตุการณ์
ในชั้นเรียน หรือความสนใจของผู้เรียน ใช้กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

- 7) การวางกฎ การลงโทษและให้รางวัล
- 8) การทำงานกลุ่มและการอภิปรายกลุ่ม
- 9) การสร้างสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจ
- 10) กรณีศึกษา สถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมให้ผู้เรียนได้อภิปราย

เหตุผลเชิงจริยธรรม

- 11) บทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
- 12) การใช้เพลงคุณธรรมเพื่อเตือนใจผู้เรียน
- 13) การบันทึกพฤติกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาตนเอง
- 14) แผนภูมิโน้ตสน์
- 15) การปฏิบัติตามหัวข้อธรรม
- 16) เกม

นอกจากนี้ วทีนา จันทน์นวล (2553 จาก www.tsu.ac.th/esd/km/files/moral.doc)

ได้สรุปแนวคิด หลักการ กลยุทธ์ เป็นแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

- 1) ให้เรียนวิชาสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ ช่วยให้เกิดการพัฒนาจิตใจ
- 2) การเน้นย้ำให้ครู อาจารย์ และเพื่อนช่วยกระตุ้นความตระหนักต่อสังคม

ทั้งภายในและภายนอกวิชาเรียน

- 3) ครู อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี
- 4) เพื่อนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 5) การจัดโครงการหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาจิตใจ
- 6) การสอนแทรกการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เข้าไปในเนื้อหา และ

กระบวนการเรียนการสอนทุกวิชา

กล่าวโดยสรุป แนวทางการสอนภาษาไทยโดยบูรณาการคุณธรรม
จริยธรรมสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ในการวิจัยครั้งนี้ได้บูรณาการโดยการสอดแทรกใน
เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมทักษะการใช้
ภาษาไทยในการสื่อสาร โดยพิจารณาเลือกคุณธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนาที่สำคัญที่ครูผู้สอน
อิสลามศึกษาพึงมีได้แก่ เรื่อง ความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต การใฝ่เรียนรู้ และความรับผิดชอบ

3.8 การประเมินทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

กระบวนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญสามส่วนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งมิได้ กระบวนการดังกล่าวนี้ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ในการสอน การจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล (อจธรา ชีวพันธ์ 2549: 191-192) การที่จะรู้ว่าการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้ผลตามวัตถุประสงค์เพียงใดจำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของการสอน เพื่อวัดว่าผู้เรียนมีความรู้เพียงใด โดยต้องกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารนั้นเป็นทักษะที่มีกระบวนการเรียนค่อนข้างซับซ้อน การวัดและประเมินผลจำเป็นต้องใช้หลายๆวิธี โดยที่สำคัญต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

3.8.1 วัตถุประสงค์ในการประเมิน

การประเมินผลจะช่วยให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบว่าการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเพียงใดหรือเป็นการประเมินความรู้พื้นฐานก่อนสอน เพื่อวัดความรู้พื้นฐานว่ามีความรู้ในแต่ละเรื่องมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อการจัดวิธีสอนและเนื้อหาให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพมากที่สุด

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรรย์ (2538: 340) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการวัดและประเมินผลการสอนภาษาไทยไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อประเมินความรู้พื้นฐานทางภาษาไทยของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด
- 2) เพื่อจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ ตามความสามารถทางภาษา
- 3) เพื่อวัดพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของผู้เรียนว่ามีความก้าวหน้าหรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นมากน้อยเพียงใด
- 4) เพื่อประเมินผลการสอนของครู มีประสิทธิภาพเพียงใด
- 5) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบความสามารถทางภาษาและปรับปรุงให้ดีขึ้น
- 6) เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องทางภาษาของผู้เรียนเพื่อหาวิธีปรับปรุงซ่อมเสริมให้ดีขึ้น
- 7) เพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียนเมื่อรู้ความสามารถของตนจะได้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนให้ดียิ่งขึ้น
- 8) เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน
- 9) เพื่อทราบข้อมูลการเรียนของผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการให้คำปรึกษา
- 10) เพื่อหาทางปรับปรุงวิธีการทดสอบ วิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป จุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์ เป็นการประเมินผู้สอนให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการสอน และประเมินผู้เรียนโดยเน้นการประเมินความสามารถของผู้เรียนด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะ การปฏิบัติ ช่วยให้ผู้สอนทราบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน แบ่งกลุ่มผู้เรียน ได้ตามความสามารถเพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ในการประเมินควรต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้การประเมินผลสัมพันธ์กับกิจกรรมของผู้เรียน

3.8.2 ประเภทของการประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทย

การประเมินผลมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนว่าบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร มากน้อยเพียงใด ดังนั้น การประเมินผลภาษาไทยควรได้จัดการก่อนการเรียนการสอน การประเมิน ระหว่างการเรียนการสอน และการประเมินเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน รายละเอียดดังต่อไปนี้ (สุวรรณี ยะกร 2554: 52-53)

- 1) การประเมินผลก่อนการเรียนการสอน (Pre Test) เป็นการประเมิน เพื่อตรวจสอบความพร้อมหรือพื้นฐานการเรียนรู้ก่อนที่จะเรียนตามจุดประสงค์ใหม่ ทำได้โดยดูผลการวัดผลสัมฤทธิ์เดิม การทดสอบ การตอบคำถาม เป็นต้น
- 2) การประเมินผลระหว่างการเรียนการสอน (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าการเรียนการสอนยังบกพร่องในเรื่องใด ในจุดประสงค์ใดปรับปรุงการเรียนการสอนหรือจุดซ่อมเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อบรรลุจุดประสงค์นั้น การประเมินผลระหว่างการเรียนการสอนจึงเป็นการประเมิน เพื่อพัฒนาการเรียนของผู้เรียนควบคู่กับการพัฒนาการสอนของผู้สอนโดยการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์นั้นๆ
- 3) การประเมินผลภายหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน เป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อตัดสินผลการเรียนโดยภาพรวม และนำผลมาใช้ในการประกอบการพิจารณาเลื่อนชั้นเรียนของผู้เรียน

ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) จึงมีความสำคัญ เพื่อให้สามารถประเมินผู้เรียนได้รอบด้านเป็นการประเมินพฤติกรรม การแสดงออกของผู้เรียนจากกระบวนการทำงาน และจากผลงานที่ได้รับมอบหมายของผู้เรียนในบริบทการเรียนการสอนตามสภาพจริง (จินตนา ธนวิบูลย์ชัย 2548: 314)

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงในการประเมินพฤติกรรม การแสดงออกของผู้เรียนในลักษณะองค์รวม (Holistic) โดยใช้แบบประเมิน

ทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ประเมินตามสภาพจริงเน้นการมอบงานและการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะและสามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารในชีวิตประจำวันได้

3.8.3 ข้อพึงปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทย

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นการกำหนดคุณภาพ การปฏิบัติงานของผู้เรียน ซึ่งต้องประเมินทั้งกระบวนการและผลงานของผู้เรียน โดยผู้สอนต้อง กำหนดคุณภาพการปฏิบัติงานในแต่ละเรื่อง ซึ่งคุณภาพการปฏิบัติงานมีได้หลายระดับ โดยปกติมัก กำหนดเป็น 3 ระดับ และผู้สอนต้องคัดเลือกตัวบ่งชี้คุณภาพที่สามารถสะท้อนถึงสิ่งที่ต้องการ ประเมินในแต่ละประเด็นได้ ระดับคุณภาพงานจะสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการให้คะแนน ใน การประเมินตามสภาพจริงได้ เรียกว่ารูบริกส์ (Rubrics) นิยมทำในรูปของมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็นข้อพึงปฏิบัติ (สุวรรณธิ ยะหะกร 2554: 13)

ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทย ผู้สอนควรคำนึงถึง สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ (อัจฉรา ชิวพันธ์ 2549: 200-202)

- 1) วัดพฤติกรรมกรเรียนของผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้านตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้และควรประมวลข้อมูลหลาย ๆ ด้านนำมาประเมินไม่ควรใช้การวัดผลด้วยข้อสอบเพียง อย่างเดียว ควรใช้ข้อมูลด้านอื่นๆ มาประกอบด้วย
- 2) ศึกษาจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรให้ถ่องแท้ และกำหนด ให้ชัดเจนว่าจะวัดเนื้อหาใด และจะวัดพฤติกรรมกรเรียนรู้ด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า โดยกำหนดจำนวนข้อของข้อสอบ และการวัดด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุม
- 3) ใช้ข้อสอบทั้งประเภทปรนัยและอัตนัย เนื่องจากข้อสอบปรนัยจะช่วยให้ ผู้สอนออกข้อสอบได้ครอบคลุมเนื้อหามากขึ้น ข้อสอบอัตนัยนอกจากจะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาส เขียนแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้แล้ว ผู้สอนยังสามารถประเมิน ทักษะการใช้ภาษาของผู้เรียนได้ด้วย
- 4) จัดการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง โดยอาจจัดการสอบย่อย ในแต่ละภาคเรียน แล้วนำคะแนนของการสอบย่อยมารวมกับคะแนนสอบประจำภาค นอกจากนี้ ผู้สอนอาจนำข้อมูลจากกิจกรรมอื่น ๆ ของผู้เรียนมาประกอบการประเมินด้วย เช่น การทำแบบฝึกหัด การร่วมกิจกรรมการเรียนในการอภิปราย การแสดงความคิดเห็น การแสดงละคร การแข่งขัน กิจกรรมภาษาไทยในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น
- 5) บันทึกผลที่ได้จากการประเมินไว้ให้เป็นระบบระเบียบเพื่อแสดง พัฒนาการและสัมฤทธิ์ผลในการเรียนภาษาไทยของผู้เรียนแต่ละคนว่า มีข้อดีข้อด้อยในด้านใด

ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ผู้สอนแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและความสามารถในการเรียนภาษาไทยของผู้เรียนเป็นการส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนภาษาไทยของผู้เรียน

6) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลของตนเองและของเพื่อน โดยมีเกณฑ์และแบบประเมิน ซึ่งกำหนดสิ่งที่ต้องการวัดผลไว้อย่างชัดเจน ผู้เรียนแต่ละคนจะประเมินตามแบบประเมินที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้แล้ว ประเมินผลให้คะแนนในด้านต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในแบบประเมิน เช่น ประเมินการพูดของเพื่อน ประเมินผลงานการเขียนจากแฟ้มผลงานของเพื่อน ประเมินการพูดของตนเองจากการฟังเทปบันทึกเสียง เป็นต้น

7) การเปิดโอกาสให้เพื่อนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดีขึ้น ในลักษณะ “รู้เขา รู้เรา” เพราะบางครั้งผู้เรียนประเมินตนเองว่ามีความสามารถในบางด้านต่ำกว่าเพื่อน ๆ ประเมิน ดังนั้น ผลจากการประเมินของเพื่อนก็สร้างกำลังใจและความมั่นใจแก่นักเรียนให้ทราบว่าตนเองก็มีข้อดีที่ผู้อื่นมองเห็น ขณะเดียวกันในบางครั้งนักเรียนให้คะแนนตนเองสูงในบางด้าน แต่ผลการประเมินของเพื่อน ๆ เห็นว่าผู้เรียนยังต้องปรับปรุง ข้อมูลที่ได้ก็จะเป็แนวทางให้ผู้เรียนนำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตน

8) จัดการวัดผลอย่างเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงด้วยอคติ คือ ความไม่ชอบ ไม่พอใจผู้เรียนหรือฉันทาคติ ความรักใคร่ชอบพอสวนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าข้อสอบเป็นประเภทข้อสอบอัตนัย ผู้สอนต้องมีเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าจะวัดในด้านใด เช่น วัดความรู้ การสังเคราะห์ การลำดับเนื้อเรื่อง การใช้ภาษาไทย ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

9) คำนึงถึงเสมอว่าการวัดผลที่ดีนั้นจะต้องมีความเที่ยงตรง คือวัดสิ่งที่ผู้สอนต้องการวัดได้อย่างถูกต้องตามความมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงคือวัดในสิ่งที่ต้องการวัด

10) ควรจัดลำดับของข้อสอบที่ใช้ในการวัดผลเรียงลำดับจากง่ายไปยาก เพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้เรียนที่จะค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ ทำ ผู้สอนควรคำนึงการจัดสัดส่วนของการประเมินในด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสม ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะความรู้ความจำ เท่านั้นผู้สอนควรสร้างข้อสอบที่มีลักษณะจูงใจผู้เรียน สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้คิดวิเคราะห์และท้าทายความคิดให้อยากทำข้อสอบ อยากค้นหาคำตอบ และเกิดความสนุกสนานในการข้อสอบ อย่างเพลิดเพลิน

กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลที่ดีผู้สอนต้องคำนึงถึงข้อพึงปฏิบัติ และจุดประสงค์ในการการวัดและประเมินผล ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ต้องมีความเชื่อถือได้ กล่าวคือมีความเที่ยงตรง มีเกณฑ์ที่แน่นอนในการวัด และต้องวัดพฤติกรรมของผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน

3.8.4 การประเมินทักษะทางภาษา

ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะที่มีจุดมุ่งหมายในการสอนให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้ดีในการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ในการวัดและประเมินผลจึงมุ่งวัดและประเมินความสามารถหรือประสิทธิภาพของทักษะทางภาษาได้แก่ความสามารถด้านต่างๆคือ ด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน (สุวรรณณี ยะหะกร 2554: 40-45)

1) ทักษะการฟัง ได้แก่ วัดผลว่าการฟังเข้าใจความหมาย ฟังแล้วรู้เรื่อง สามารถแปลความขยายความ ฟังแล้วเก็บใจความสำคัญได้ ฟังแล้วนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ และประเมินค่าได้หรือไม่อย่างไร เช่นถามความหมายของคำหรือข้อความ จากเรื่องที่ได้ฟัง ให้ขยายความหรือสร้างจินตนาการ ให้วินิจฉัยข้อความที่ได้ฟังเป็นต้น

2) ทักษะการพูด ได้แก่ การวัดความคล่องแคล่วในการใช้คำ ความชัดเจน และเรียบคมของคำพูด การพูดให้คนอื่นเข้าใจความประสงค์ของตนได้ ใช้คำพูดที่สื่อความหมายได้แจ่มแจ้ง ใช้คำพูดที่เหมาะสมกับกาละ เทศะ และบุคคล

3) ทักษะการอ่าน มุ่งวัดความชัดเจน ความถูกต้อง อ่านข้อความต่างๆ ด้วยความเข้าใจ อ่านได้รวดเร็ว อ่านแล้วเก็บใจความสำคัญได้

4) ทักษะการเขียน เขียนตัวสะกดถูกต้อง เขียนเรียบเรียงถ้อยคำเป็นประโยค เป็นข้อความ เป็นเรื่องเป็นราวที่สื่อความหมายได้แจ่มแจ้ง ให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดและความรู้สึกของตนได้

อัจฉรา ชีวพันธ์ (2549: 203-204) ได้เสนอวิธีการที่ใช้ในการประเมินผล การเรียนการสอนภาษาไทยให้เกิดประสิทธิภาพนั้นครูผู้สอนควรผสมผสานวิธีการประเมินหลาย ๆ วิธีเข้าด้วยกันเพื่อให้การวัดและประเมินผลตรงตามสภาพจริง วิธีการที่ควรนำมาใช้มี ดังนี้

1. การใช้คำถามให้ผู้เรียนตอบปากเปล่า
2. การบันทึกพฤติกรรม
3. การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
4. การใช้แบบสอบถาม

กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลควรมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์ และกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมไว้อย่างชัดเจนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พร้อมออกแบบเครื่องมือ กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และการทดลองใช้ นำมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน เลือกวิธีการประเมินตามสภาพจริงหลายๆ วิธีประกอบกัน เช่น การใช้คำถาม

การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การอภิปรายแสดงความคิดเห็น และการประเมินโดยใช้แบบประเมิน เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลโดยเฉพาะ หลักการของหลักสูตรคือ การเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรเสริมได้พัฒนาตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา มี 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการจัดกลุ่มสนทนากับผู้บริหารและอาจารย์พยาบาล ตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม เป็นการพัฒนาโครงร่างหลักสูตรเสริมให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน ในหลักสูตรเสริมประกอบด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม และโครงสร้างของหลักสูตรเสริม หลักสูตรนี้มี 6 หน่วยการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วยคำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา โครงสร้างเนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร ตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริม เป็นการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ผลการศึกษาพบว่าทุกองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาลที่สอดคล้องกับหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตได้อย่างดี

บุบผา เมฆศรีทองคำ (2545) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรมในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สำหรับนักศึกษาวารสารในกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ภาควิชาวารสารศาสตร์ ปีการศึกษา 2544 แบ่งการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของโครงร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร

รัชนิกร ไพศาล (2547) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะศิลปะด้านการวาดภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนแกนนำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จังหวัดกาญจนบุรี การดำเนินการวิจัยมี 7 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 ขยายร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบภาพหลักสูตรเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 5 สร้างเอกสารหลักสูตร ขั้นตอนที่ 6 ทดลองใช้เพื่อประเมินหลักสูตร และขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงแก้ไขผลการศึกษพบว่า หลักสูตรเสริมทักษะศิลปะ ด้านการวาดภาพที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเหมาะสม โดยมี ค่าระดับความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้ระดับสูงกว่า .05 ทุกรายการ ระดับคะแนนส่วนที่เพิ่มขึ้น (Gained Score) ของทักษะศิลปะ ด้านการวาดภาพ ทั้ง 3 ตัวประกอบของนักเรียนที่ผ่านการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่านักเรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดเห็นของนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกรายการ

ปริญญ์ สถาวรมณี (2548) ได้ศึกษา การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน และเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมในหลักสูตรเสริม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 36 คน ของโรงเรียนแม่พระฟาติมา ซึ่งเป็นโรงเรียนของอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ ผลการศึกษพบว่า การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนด้วย 3 หลักการ ได้แก่ หลักเอกัตบุคคล หลักประชาธิปไตย และหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องทฤษฎีศาสตร์การมีส่วนเกี่ยวข้องของนักเรียนใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การมีอิสระ การแสดงความคิดเห็นและการสื่อสาร บนพื้นฐานทฤษฎีการมีส่วนเกี่ยวข้องของนักเรียนแอสติน และผลการทดลองใช้กิจกรรมการเข้าค่ายพักแรมปรากฏว่า ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนทั้ง 5 ด้าน มีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 29.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.38 มีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ปราโมทย์ นาสารีย์ (2548) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทำการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร และเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณระหว่างนักเรียนที่ได้รับการสอนการอ่านโดยใช้หลักสูตรเสริมทักษะการอ่าน กับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิจิตรวิทย์ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ผลการศึกษพบว่า หลักสูตรมีหลักการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่เป็นคนอีสาน มีจุดหมายเพื่อ พัฒนาทักษะการอ่านและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีสาระเป็นนิทานพื้นบ้านอีสาน 12 เรื่องมีประสิทธิภาพ 89.74/84.55 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ที่กำหนดไว้ และนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ อย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

สุรินทร์ พานอ่อน (2549) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษ ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านภาษาอังกฤษด้วยหลักสูตรเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับท้องถิ่นกับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ขึ้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมี 5 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล และขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้ดีขึ้น ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรมีหลักการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน มีสาระเป็นแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น 10 เรื่อง มีประสิทธิภาพ 90.55 / 85.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80ที่กำหนดไว้ นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้หลักสูตรเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับท้องถิ่นมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่าน โดยใช้คู่มือจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คุณพล สุนทรรัตน์ (2550) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน โรงเรียนวชิราวุธชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 12 ห้องเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการเปรียบเทียบเจตคติการมีคุณธรรม จริยธรรม หลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีคุณธรรม จริยธรรม หลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมไม่แตกต่างกัน

สมพร หลิมเจริญ (2552) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรและประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการศึกษา

พบว่าได้องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยลักษณะ 2 มิติได้แก่ มิติด้านการคิดได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดริเริ่ม และมิติด้านจิตใจและบุคลิกภาพ ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น และความเชื่อมั่นในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และกลุ่มทดลองมีระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมในระดับดีมาก

วรวิภา จิรสุนทรธรรม (2553) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนคาทอลิก เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของเยาวชนทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยได้พัฒนาตามรูปแบบการวิจัย และพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร ผลการศึกษาพบว่า การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร หลังการทดลองใช้หลักสูตรผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตรเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรเสริมเหล่านี้ มีจุดประสงค์ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมให้มีคุณภาพ จึงสรุปได้ว่าในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตร และขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารสำหรับผู้สอนอิสลามศึกษา โดยมีกระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังได้กล่าวมาแล้ว

4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาไทย

ปราณี แสงอากาศ (2532) ได้ศึกษา การนำเสนอโครงการที่ใช้เกมและบทบาทสมมติในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กลุ่มประชากรเป็นครูภาษาไทย 97 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 483 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผลการศึกษาพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็นว่าการกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เกมในการสอนหลักภาษาไทยมีความเหมาะสมมาก

เครือวัลย์ ทองมาก (2538) ได้ศึกษา การใช้เกมพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนห่มสัทวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์โดย

ใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2537 จำนวน 60 คน ทำการทดสอบก่อนเรียน หลังจากนั้นได้ทำการสอนโดยใช้เกมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและทำการทดสอบหลังการเรียน ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนที่เรียน โดยใช้เกมประกอบการสอน การเขียนสะกดคำ พบว่าก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มณฑาทิพย์ อัดตปัญญา (2542) ได้ศึกษา การใช้เกมพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาวิธีการสร้างเกมพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำยาก และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนสะกดคำยาก วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 84 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แผนการสอนการเขียนสะกดคำ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนสะกดคำใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เกมการเขียนสะกดคำภาษาไทย และแบบฝึกหัดย่อย ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเขียนสะกดคำภาษาไทยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนโดยใช้เกมการเขียนสะกดคำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่เรียน โดยใช้เกม มีผลสัมฤทธิ์การเขียนสะกดคำหลังเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์การเขียนสะกดคำก่อนเรียน

สำนักงานและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้ศึกษา การทดลองการสอนภาษาไทยในโรงเรียนจัดสอนศาสนาอิสลาม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2544 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 3,500 คน ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนประถมศึกษา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นโรงเรียนโครงการทดลองรูปแบบการสอนภาษาไทย 3 รูปแบบ คือ การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ การสอนแบบรักภาษา และการสอนแบบบูรณาการ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบกลุ่มทักษะภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบทดสอบกลุ่มทักษะภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบประเมินผลการดำเนินงาน และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพทางภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คะแนนเฉลี่ยร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์รวมของนักเรียนที่เรียน โดยรูปแบบการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาสูงกว่าแบบบูรณาการและแบบรักภาษาตามลำดับ และมีคุณภาพระดับ 3 ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 คะแนนเฉลี่ยร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์รวมของนักเรียนที่เรียน

โดยรูปแบบรักษาสถาบันสูงกว่าแบบบูรณาการและแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาตามลำดับ และมีคุณภาพระดับ 3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย 3 รูปแบบ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนแบบมุ่งประสบการณ์ สูงกว่าแบบรักษาสถาบันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนแบบรักษาสถาบัน สูงกว่าแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสูงกว่าแบบบูรณาการแต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และแบบบูรณาการสูงกว่าแบบมุ่งประสบการณ์ แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลสัมฤทธิ์รายสมรรถภาพและระดับคุณภาพที่แสดงจุดเด่นและควรปรับปรุงการเรียนภาษาไทย ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 81.18 แบบรักษาสถาบันมีคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 74.12 แบบบูรณาการคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 79.49 ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 67.97 แบบรักษาสถาบันมีคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 78.36 แบบบูรณาการคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 73.30 ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนการสอนภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่าผู้เรียนชอบเรียนภาษาไทย และความคิดเห็นของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ต่อรูปแบบการสอนภาษาไทยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

อมรรัตน์ วรรณทอง (2546) ได้ศึกษา รูปแบบของบทเรียน โปรแกรมที่ใช้ในการสอนภาษาไทย สำหรับนักเรียนที่พูดภาษามลายู โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พูดภาษามลายู โรงเรียนบ้านควน จังหวัดสตูล จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบเรียน โปรแกรมการ์ตูนเรื่องคำกริยา แบบทดสอบวัดความรู้พื้นฐาน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องคำกริยา แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนด้วยแบบเรียน โปรแกรมการ์ตูนเรื่องคำกริยา และแบบทดสอบปลายภาคเรื่องคำกริยา ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยให้นักเรียนเรียนบทเรียน โปรแกรมพร้อมสังเกตพฤติกรรมในระหว่างเรียน หลังเรียนให้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบบทเรียน โปรแกรมที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการสอนภาษาไทย สำหรับนักเรียนที่พูดภาษามลายู คือ บทเรียน โปรแกรมการ์ตูน ผลการใช้บทเรียน นักเรียนสามารถทำคะแนนในการทดสอบปลายภาคผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (70%) จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการศึกษา และตั้งใจเมื่อตอบคำถามได้ถูกต้อง สามารถทำแบบฝึกหัดผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ยังสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการใช้บทเรียน โปรแกรมการ์ตูนในระดับมากในทุกด้าน คิดเห็นว่าบทเรียน โปรแกรมการ์ตูนน่าสนใจ ทำให้เข้าใจ และชอบที่จะเรียน

ชนากานต์ ประเสริฐ (2549) ได้ศึกษา การพัฒนาชุดฝึกกิจกรรมการเขียนภาษาไทย โดยใช้โครงงานเรื่อง มาตรการตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านดงย้อย จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้เครื่องมือได้แก่ ชุดฝึกกิจกรรมการเขียนภาษาไทยโดยใช้โครงงานเรื่อง มาตรการตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบแบบปรนัยทดสอบก่อนและหลังเรียน และแบบทดสอบความพึงพอใจต่อการเรียน ผลการศึกษาพบว่า ชุดฝึกกิจกรรมการเขียนภาษาไทย โดยใช้โครงงานเรื่อง มาตรการตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 86.04/83.21 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้ชุดฝึกสูงกว่าก่อนใช้ ร้อยละ 20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และนักเรียนร้อยละ 80 มีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรม

คมสัน กรวยสวัสดิ์ (2551) ได้ศึกษา การใช้ชุดการสอนพัฒนาทักษะภาษาไทย เรื่องการฟังและดู โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย บุรีรัมย์ ใช้เครื่องมือได้แก่แผนการจัดการเรียนรู้ ชุดการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เรื่องการฟังและดูโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.41/87.61 สูงกว่าเกณฑ์ ความก้าวหน้าทางการเรียน ร้อยละ 71.17 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนต่อชุดการสอนพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการเป็นสื่อสารการเรียนรู้ และด้านการวัดประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนโดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้านคือ ด้านเนื้อหา และด้านรูปแบบ อยู่ในระดับมาก

จารินี คนชื้อ (2551) ได้ศึกษา การใช้แบบฝึกทักษะเพื่อพัฒนาการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรการตัวสะกด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรการตัวสะกดแม่กก แม่กบ แม่กน และแม่กด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรการตัวสะกดก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนวัดพังสิงห์ อำเภอมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงโดยวิธีการทดสอบการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรการตัวสะกด เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบฝึกทักษะเพื่อพัฒนาการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรการตัวสะกดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 ชุด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรการตัวสะกด ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการฝึกทักษะการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุนทรี ทองอยู่ (2552) ได้ศึกษา เพื่อสร้างและพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนเลิศพนิจพิทยาคม โดยหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 /1 โรงเรียนชุมชนเลิศพนิจพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด 9 เล่ม แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 /80 โดยมีค่า E_1 / E_2 เท่ากับ 86.29 / 87.62 ดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญมีค่าเท่ากับ 0.66 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ หลังเรียนสูงขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมบัติ ราชย์ (2550) ได้ศึกษา การใช้โครงการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร โดยการศึกษาครั้งนี้ต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและความสามารถในการนำเสนอโครงการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่3)โรงเรียนฝายกวางวิทยาคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถด้านการใช้ภาษา ด้านการฟัง การดู การพูด การอ่าน การเขียน และการนำเสนอ ผลการศึกษาพบว่า การใช้โครงการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารด้านการฟัง การดู การพูด การอ่าน การเขียน อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนในการนำเสนอโครงการโดยการจัดนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับดี

ทิพาพร คิสสร (2552) ได้ศึกษา การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่องโครงสร้างประโยคเพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้เรียนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ สร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทยเรื่อง โครงสร้างประโยคเพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้เรียนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพ หลังการสร้างได้นำบทเรียนไปใช้และทดสอบประสิทธิภาพกับนักศึกษาชาวจีน มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 23 คน ผลการศึกษาพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 97.39/100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารสำหรับผู้สอนอิสลามศึกษาของสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะส่งผลให้เกิดคุณภาพในการนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารต่อไป

